ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 58ον. ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, 1922. Ἀριθ. 10.

ΣΠΟΡΑ ΚΑΙ ΘΕΡΙΣΜΟΣ

«Μὴ πλανᾶσθε· ὁ Θεὸς δὲν ἐμπαίζεται· ἐπειδὴ ὅ,τι ἂν σπείρῃ ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θέλει θερίσει».
(Γαλάτ. στ΄. 7).

Εἰς τὴν ὑλικὴν ἐνόργανον φύσιν βασιλεύει ὁ αἰώνιος καὶ θεμελιώδης νόμος ὅτι ἕκαστος σπόρος, φυτευόμενος ἢ σπειρόμενος, ἀποδίδει καρπὸν κατὰ τὸ εἶδός του. Ὁ κόκκος τοῦ σίτου σπειρόμενος δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ τίποτε ἄλλο παρὰ σῖτον, ὁ ἀραβόσιτος τὸν ἀραβόσιτον καὶ οὕτω καθ᾽ ἑξῆς. «Μήπως συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφύλια ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;» εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους διδασκαλίαν. Ὁ αὐτὸς αἰώνιος νόμος διέπει καὶ τὸν ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν κόσμον. Τὴν δὲ μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν διακηρύττει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐδάφιον καὶ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ πεῖρα καὶ ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνεγνώριζον καὶ αὐτοὶ τὸν νόμον τοῦτον τῆς ἀφεύκτου ἀνταποδόσεως καὶ ὠνόμαζον αὐτὸν **Νέμεσιν**, *ἤ, ὅπως λέγομεν κοινῶς τὴν σήμερον, «Θείαν δίκην».*

Εἰς τὰ κοσμικά, καθὼς καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα, ἀληθεύει ὅτι πᾶν ὅ,τι πράττει ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀναλόγους καὶ φυσικὰς συνεπείας. Ὁ ἔμπορος, ὅστις εἶναι ἀσύνετος εἰς τὰς ἐργασίας καὶ ἄτακτος εἰς τοὺς λογαριασμούς του, ἀναποφεύκτως καταλήγει εἰς ἀποτυχίαν καὶ πτώχευσιν. Ὁ οἰκοδομῶν τὴν οἰκίαν του μὲ σαθρὰ ὑλικὰ ἢ ἐπάνω εἰς σαθρὰ θεμέλια, τάχιστα θὰ τὴν ἴδῃ καταρρέουσαν. Ὁ ἐργάτης, ὁ ἀμελῶν τὴν ἐργασίαν του, ἀσφαλῶς θὰ πεινάσῃ. Ὁ παραδιδόμενος εἰς μέθην καὶ ἀσωτείαν ἀφεύκτως θὰ τὸ πληρώσῃ μὲ τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑγιείας του καὶ τῆς ζωῆς του. Ὁ μὴ τηρῶν τὸν λόγον του καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του ταχέως θὰ χάσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν συναλλασσομένων μαζύ του. Ὁ μισῶν καὶ δάκνων τοὺς πάντας, θὰ ἔχῃ τοὺς πάντας ἐχθροὺς καὶ μόνον ἐχθρούς.

Ὁ αὐτὸς νόμος ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα. «Ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, θέλει θερίσει ἐκ τῆς σαρκὸς φθοράν· ἀλλ᾽ ὁ σπείρων εἰς τὸ Πνεῦμα, θέλει θερίσει ἐκ τοῦ Πνεύματος ζωὴν αἰώνιον». Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀποστόλου περιέχονται αἱ ἑξῆς αἰώνιαι ἀλήθειαι:

1. Πᾶσα πνευματικὴ καλλιέργεια ἀφεύκτως θὰ καρποφορήσῃ κατὰ τὸ εἶδος αὐτῆς. *Ὅπως ὁ σῖτος σπειρόμενος δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἄλλο τι παρὰ σῖτον, ἢ ἡ κριθὴ κριθήν, οὕτω καὶ ἡ ἁμαρτία, σπειρομένη (τοῦτ᾽ ἔστι, διαπραττο-*

μένη) καὶ καλλιεργουμένη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωήν του, εἰς τὰς ἕξεις του, εἰς τὸν χαρακτῆρά του, δὲν δύναται ἢ νὰ δώσῃ τὸν καρπὸν τῆς ἁμαρτίας — τὸν πνευματικὸν θάνατον, τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς. Ἀπὸ ψυχὴν ἁμαρτωλήν, ἐμμένουσαν καὶ ἐντρυφῶσαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἐμπορεῖ νὰ προέλθῃ τι καλὸν καὶ ἅγιον καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν προσπαθεῖ νὰ ἀντισταθῇ κατὰ τῶν πειρασμῶν, ταχέως ἀποκτᾷ τὴν ἕξιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ διαμορφώνει τὸν χαρακτῆρά του τοιοῦτον, ὥστε νὰ τῷ ἦναι φύσει ἀδύνατον νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ πράξῃ τὸ καλόν. Ἐκεῖνος, ὅστις καλλιεργεῖ τοιοῦτον χαρακτῆρα, δὲν δύναται ἢ νὰ θερίσῃ τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης καλλιεργείας. Ἡ ἀνατροφὴ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι ὁ πρῶτος σπόρος, ὅστις ρίπτεται εἰς τὸ γόνιμον ἔδαφος τῆς ψυχῆς τοῦ παιδίου. Ἐὰν ὁ σπόρος οὗτος ἦναι καλός, θὰ ἔχῃ καρπὸν καλόν. Ἐὰν εἶναι πονηρός, θὰ φέρῃ βλάστησιν πονηράν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μορφοῦται ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ αἱ ἐντυπώσεις καὶ ἕξεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας συνήθως εἶναι αἱ μᾶλλον βαθεῖαι καὶ διαρκεῖς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, πόσον τρομερὰ εἶναι ἡ εὐθύνη τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων διὰ τὰς ψυχὰς τῶν παιδίων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐμπεπιστευμένα εἰς αὐτούς! Ἀλλά

2. **Ἕκαστος ἄνθρωπος εὐθύνεται ἀτομικῶς διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν, τὴν ὁποίαν κάμνει εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχήν του.** Ὁ Ἀπόστολος διακηρύττει τοῦτο κατηγορηματικῶς: «Ὅ,τι ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει.» Ἂν ἡ εὐθύνη τῆς κακῆς ἀνατροφῆς του βαρύνῃ τοὺς γονεῖς καὶ διδασκάλους του, ἡ εὐθύνη ὅμως τῆς πονηρᾶς ζωῆς του βαρύνει αὐτὸν καὶ μόνον, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν ὡρίμου κρίσεως καὶ ἐλευθέρας βουλήσεως. Διότι εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς ἀνθρώπου εἶναι βαθύτατα ἐρριζωμένος ὁ νόμος τῆς συνειδήσεως, ὥστε ἐμφύτως νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. Καὶ κατὰ τὸν νόμον τῆς συνειδήσεως θὰ κριθῇ καὶ θὰ κατακριθῇ.

3, **Ὁ θερισμὸς τῆς πνευματικῆς σπορᾶς βραδύνει ἐνίοτε νὰ ἔλθῃ, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶναι βέβαιος καὶ ἀναπόφευκτος.** Ἐάν τις ζήσῃ ζωὴν ἀσωτείας καὶ καταχρήσεων, ὥστε νὰ ὑποσκάψῃ τὴν ὑγίειαν του, μήπως καὶ ἐὰν ὕστερον μετανοήσῃ καὶ ἐγκαταλίπῃ τὴν πονηράν του ὁδόν, θὰ ἀποφύγῃ τὰς σωματικὰς συνεπείας τῆς προτέρας του ζωῆς; Οὐχὶ βεβαίως· διότι οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι ἀδυσώπητοι, καί ὁ κάμνων κατάχρησιν τῶν σωματικῶν του δυνάμεων, εὑρίσκεται κατόπιν μὲ τὴν σωματικήν του εὐρωστίαν καὶ ὑγίειαν βεβλαμμένην, ὅσονδήποτε εἰλικρινῶς καὶ ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ μετενόησε καὶ μετεβλήθη ψυχικῶς. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Ὁ σπείρων τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὸν βίον καὶ χαρακτῆρά του, ἀφεύκτως θὰ θερίσῃ τὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης καλλιεργείας. Καί ἂν ἀκόμη βραδύτερον μετανοήσῃ καὶ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀφήσῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ λάβῃ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, πάντοτε θὰ αἰσθάνεται ὅτι πνευματικῶς δὲν εἶναι ὁποῖος θὰ ἦτο, ἂν δὲν ἔχανε τόσα ἔτη κυλιόμενος εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας.

Ἐνδέχεται ὁ θερισμὸς νὰ βραδύνῃ, ὡς οἱ ἄνθρωποι λογίζονται βραδύτητα.

Πολλοί ἁμαρτωλοί, βλέποντες ὅτι τὰ ἔτη παρέρχονται καὶ ἡ τιμωρία τῆς ἁμαρτίας των δὲν ἐπέρχεται, ἐνθαρρύνονται εἰς τὸ νὰ πιστεύσουν ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπέλθῃ. Πολλοὶ πιστοὶ καὶ εὐσεβεῖς, βλέποντες ὅτι αὐτοὶ μὲν θλίβονται καὶ δυστυχοῦν, ἐνῷ οἱ ἀσεβεῖς εὐημεροῦν καὶ προάγονται κοσμικῶς, κλονίζονται εἰς τὴν πίστιν των καὶ δυσφοροῦν κατὰ τῆς Θείας δικαιοσύνης. Ἀλλ' ἡ βραδύτης αὕτη τῆς τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν γίνεται, διότι ὁ Κύριος «μακροθυμεῖ, μὴ θέλων νὰ ἀπολεσθῶσι τινές, ἀλλὰ πάντες νὰ ἔλθωσιν εἰς μετάνοιαν» (Β'. Πέτρ. γ'. 9). Ἐπὶ τέλους ὅμως θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἀνταποδόσεως, ἐὰν ὄχι ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ, πάντως ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, ὅτε «ἕκαστος θέλει λάβει τὸν ἑαυτοῦ μισθὸν κατὰ τὸν κόπον αὐτοῦ» (Α'. Κορινθ. γ'. 8).

Ὁ αἰώνιος καὶ ἀναλλοίωτος οὗτος νόμος ἐφαρμόζεται οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ἄτομα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ***κοινωνίας καὶ εἰς τὰ ἔθνη****. «Ἡ δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος, ἡ δὲ ἁμαρτία εἶναι ὄνειδος λαῶν» (Παροιμ. ιδ΄). Ἡ τρομερὰ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ὑπέστη τὸ ἡμέτερον ἔθνος κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ὁ θερισμὸς τῆς ἰδίας ἡμῶν σπορᾶς. Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν μᾶς ἀνύψωσε, μᾶς ἐδόξασε μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, ἀπελύτρωσε τόσας μυριάδας ἀδελφῶν μας ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν βαρβάρων, ἤνοιξεν ἐνώπιον ἡμῶν ὁρίζοντας, τοὺς ὁποίους οὐδὲ νὰ ὀνειρευθῶμεν δὲν εἴχομεν τολμήσει, ἔθεσε τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς τὸν ἔνδοξον δρόμον τῆς προόδου, τῆς εὐγενοῦς προσπαθείας, τῆς ἀρετῆς, τῆς σωφροσύνης, τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ ἐκχριστιανισμοῦ πληθυσμῶν ἀλλοφύλων καὶ ἀλλοπίστων. Ἔθεσεν ἐνώπιόν μας ἰδανικὰ εὐγενῆ καὶ σκοποὺς ὑψηλούς, ὅπως βαδίζοντες πρὸς αὐτοὺς δοξάσωμεν Αὐτὸν καὶ προαγάγωμεν τὴν βασιλείαν Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡμεῖς ὅμως ἀντί τούτου περιεφρονήσαμεν καὶ κατεσπαταλήσαμεν τὰς δωρεάς Του, ἐπήρθημεν καὶ ἐξελάβομεν ὡς δικαίωμα ἡμῶν τὸ ἔλεος καὶ τὴν συγκατάβασιν Του, ἐκλείσαμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς μεγάλους ὁρίζοντας καὶ τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ καὶ ἐκύψαμεν ἐπάνω εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἰδίων μας παθῶν καὶ ὀρέξεων. Ἀντὶ νὰ ἐκπολιτίσωμεν καὶ ἀνυψώσωμεν τοὺς κατοίκους τῶν νέων μας κτήσεων, διεφθείραμεν καὶ ἀπεξενώσαμεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν φαυλότητος. Ἀντὶ νὰ παγιώσωμεν τὰς νέας μας χώρας διὰ ἐργασίας σώφρονος καὶ πολιτείας κατὰ Χριστόν, ἐρρίφθημεν σύσσωμοι εἰς τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν καὶ τὴν λεηλασίαν τοῦ δημοσίου πλούτου. Ἐλησμονήσαμεν τὸν Θεὸν—καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἐγκατέλιπε. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο φυσικὸν καὶ ἀναπόφευκον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κάθε φρόνιμος Ἕλλην προεῖδε καὶ προεῖπεν. Ἀπωλέσαμεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην, καὶ ἀκόμη διατρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ σύνορά μας τοῦ 1912. Τραγικὴ ἡ καταστροφή, ἥτις ἔπληξεν ὄχι μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τόν Ἑλληνισμὸν ὁλόκληρον, ἀλλὰ μυριάδας ἀθῴων θυμάτων Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, οἵτινες οὐδόλως ἔπταισαν. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅμως δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ ἀναπόφευκτος θερισμὸς τῆς σπορᾶς, ἣν ἐσπείραμεν. Ἂς μὴ κατηγορῶμεν τὰς Μ. Δυνάμεις διὰ τὰ παθήματά μας. Ὑπῆρξαν αὗται ἀληθῶς σκληραὶ καὶ ἀπάνθρωποι εἰς τὴν καταδίκην τῆς Θρᾴκης. Ὑ-*

πῆρξαν ἀσυνεπεῖς πρὸς ἑαυτὰς καὶ ἄδικοι πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Τουρκίας. Ἐὰν ὅμως ἡμεῖς ἐπολιτευόμεθα, ὅπως μᾶς ὑπεδείκνυεν ἡ σωφροσύνη, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος; δὲν θὰ ἐδίδετο ἀφορμὴ καὶ εὐκαιρία εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ἐχθροὺς ἡμῶν νὰ συνασπισθοῦν καὶ νὰ μᾶς καταστρέψουν. Ἡμεῖς λοιπὸν εἴμεθα οἱ κύριοι αἴτιοι τῆς ἰδίας ἡμῶν καταστροφῆς. Ὅ,τι ἐσπείραμεν, τοῦτο καὶ ἐθερίσαμεν.

Ἐὰν τοὐλάχιστον τὰ τρομερὰ αὐτὰ παθήματα μᾶς σωφρονίσουν ὁριστικῶς, τότε θὰ ἀποβοῦν δι' ἡμᾶς σωτήρια. Ἄς κύψωμεν λοιπὸν τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τῆς Θείας δικαιοσύνης, ἀνομολογοῦντες τὴν ἰδίαν μας ἐνοχὴν καὶ εὐθύνην διὰ τὴν φοβερὰν περιπέτειαν, ἥτις μᾶς κλυδωνίζει, καὶ ζητοῦντες ἔλεος παρὰ Κυρίου, ὅπως παύσῃ ἀπὸ τῆς ὀργῆς Αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς ἡμᾶς. Εὐθὺς δὲ ἄς στρέψωμεν τὰ πρόσωπά μας ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ, ζητοῦντες παρ' Αὐτοῦ φῶς καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὴν ἀπόφασίν μας τοῦ νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ πολιτευθῶμεν τοῦ λοιποῦ ὡς ἐμπρέπει εἰς ἔθνος Χριστιανικόν. Ἄς ὦμεν δὲ βέβαιοι ὅτι τότε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν δὲν θὰ μᾶς ἐγκαταλίπῃ καὶ τό ἔθνος ἡμῶν καὶ πάλιν θὰ γίνῃ ἐν τῇ χειρὶ Αὐτοῦ μέγα καὶ εὐγενὲς ὄργανον δια τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Ἀμήν.

ΜΕΤΑΝΟΕΙΤΕ

«Νομίζετε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἦσαν ἁμαρτωλοὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς Γαλιλαίους, διότι ἔπαθον τοιαῦτα; Οὐχί, σᾶς λέγω, ἀλλ' ἐὰν δὲν μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως θέλετε ἀπολεσθῇ». (Λουκ. ιγ'. 1—5).

Ὁ Κύριος ἡμῶν ἔζησεν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς μίαν ἐποχὴν κρίσιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους του, καθ' ἣν οἱ Ἰουδαῖοι ἔπασχον πολλὰ ὑπὸ τῶν καταδυναστευόντων αὐτούς, καὶ καθ' ἣν συνεχῶς ἐγίνοντο ἐπαναστάσεις, αἵτινες κατεστέλλοντο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μὲ ἀγρίαν αὐστηρότητα. Προσέτι, οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν εἰδωλολάτραι· καὶ ἐθεώρουν τοὺς Ἰουδαίους ὡς δεισιδαίμονας καὶ κατηραμένους. Συνέβησαν ἐπομένως πολλαὶ συγκρούσεις θρησκευτικαί, αἵτινες ἐπίκραινον τὰς καρδίας τῶν Ἰουδαίων. Φαίνεται ὅτι τοιοῦτό τι ἦτο τὸ συμβάν, περὶ οὗ διαλαμβάνει τὸ ἐδάφιόν μας. Ὁ Πιλάτος, ὁ ψυχρὸς καὶ ἄσπλαγχνος Ρωμαῖος ἡγεμών, ἴσως εἶχεν ὑποψίας περί τινων Γαλιλαίων, ὅτι δῆθεν ἦσαν ἐπαναστάται· καὶ ὅταν ἐκεῖνοι ἦλθον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ μίαν ἐκ τῶν ἑορτῶν, ἐνῷ προσέφερον ἐν τῷ ἱερῷ τὰς θυσίας αὐτῶν, ὁ σκληρὸς οὗτος κυβερνήτης τοὺς ἐφόνευσεν ἐκεῖ καὶ ἔμιξε τὸ αἷμα αὐτῶν μὲ τὰς θυσίας. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐνεποίησε φρίκην εἰς πάντας τοὺς ὁμογενεῖς· καί τινες

ἐξ αὐτῶν ἀπήγγειλαν ταῦτα πρὸς τὸν Ἰησοῦν, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι αὐτὸς ἀφεύκτως θὰ κατέκρινε τὸν ἀλλόφυλον ἡγεμόνα. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως, ἐξ ἐναντίας, χωρὶς νὰ ἀγανακτήσῃ καθόλου ἢ νὰ ἐκφράσῃ οὔτε τὴν φυσικωτάτην λύπην τῆς καρδίας του (ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτο Γαλιλαῖος), ἀμέσως στρέφει τὸ ζήτημα πρὸς τοὺς ἀκούοντας αὐτόν, καὶ τοὺς νουθετεῖ νὰ προσέξουν οἱ ἴδιοι μήπως ἐπέλθῃ καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ἰδία μοῖρα.

Κατὰ πρῶτον, οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ ἴσως φαίνονται ψυχροὶ καὶ μάλιστα σκληροὶ ἀπέναντι τῶν πενθούντων ὁμοεθνῶν του. Ἀντὶ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ, μᾶλλον τοὺς ἀπειλεῖ. Ὥστε, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ὀρθῶς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, πρέπει νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ἡ καρδία του ἦτο πλήρης ἀγάπης καὶ πᾶν ὅ,τι ἔλεγε, τὸ ἔλεγεν ἐξ ἀγάπης. Προσέτι, διὰ νὰ καταλάβωμεν τί σημαίνουν αἱ λέξεις αὗται, καλὸν νὰ τὰς συγκρίνωμεν μὲ τὰ συνεχόμενα ἐδάφια. Ὁ Ἰησοῦς τοῖς λέγει τρία τινὰ περὶ τοῦ πνευματικοῦ μαθήματος τῆς τραγῳδίας ἐκείνης. Ἔχομεν πρῶτον, ὅσα λέγει περὶ τῶν Γαλιλαίων ἐκείνων· δεύτερον, τὰ περὶ τοῦ πύργου ἐν τῷ Σιλωάμ· καὶ τρίτον τὴν παραβολὴν τῆς συκῆς καὶ τοῦ ἀμπελουργοῦ. Καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ Χριστὸς ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν του εἰς σημεῖα τινά, πολὺ σπουδαῖα ὄχι μόνον δι' αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς διότι αἱ περιστάσεις ἐκεῖναι ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τὰς σημερινάς.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διδάσκει τοὺς Ἰουδαίους ὅτι, ὅταν πάσχουν τινὲς καὶ δὲν πάσχουν οἱ ἄλλοι, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι οἱ πάσχοντες εἶναι ἁμαρτωλοὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους. Οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἐτιμωρήθη, δὲν εἶναι ἔνοχος καὶ δὲν πρέπει νὰ τιμωρηθῇ. Διηγοῦνται περὶ τοῦ Ἰωάννου Βουνιάνου, τοῦ συγγραφέως τοῦ «Χριστιανοῦ Ἀποδημητοῦ», ὅτι ἰδὼν μίαν ἡμέραν ἄνθρωπόν τινα ὁδηγούμενον ἔξω ἀπὸ τὴν φυλακὴν, ὅπου εὑρίσκετο καὶ ὁ ἴδιος, διὰ νὰ ἀπαγχονισθῇ, εἶπεν: «Ἰδού, ἐκεῖ θὰ ἐπήγαινεν ὁ Βουνιάνος, ἂν δὲν τὸν ἔσωζεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ». «Ἐπειδὴ πάντες ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ». Καὶ ἐγὼ καὶ σύ, ἀδελφέ μου, εἴμεθα ἔνοχοι, εἴμεθα ἁμαρτωλοί, καὶ εἴμεθα ἄξιοι τιμωρίας. Καὶ οὔτε τὰ καλά μας ἔργα, οὔτε ἡ καλή μας τύχη δὲν θὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ, ἀλλὰ μόνον ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἀληθινὴ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Διότι, λέγει τὸ ἐδάφιόν μας: «Ἐὰν δὲν μετανοήσητε, πάντες ὁμοίως θέλετε ἀπολεσθῇ».

Πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν τί ἐννοεῖ ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν φράσιν ταύτην. Σημαίνει ἆρά γε ὅτι πάντες οἱ μὴ μετανοήσαντες θὰ ἐφονεύοντο ὑπὸ τοῦ Πιλάτου; Οὐχί. Ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν ὑπόσχεται ὅτι ἡ μετάνοια θὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ διωγμούς, ἀπὸ σφαγάς. Ὁ Ἡρώδης εἶχεν ἀποκεφαλίσει τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης δὲν ἔπαθε διότι δὲν εἶχε μετανοήσει. Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Ἡρώδης ἀπεκεφάλισεν ἐπίσης Ἰάκωβον τὸν υἱὸν τοῦ Ζεβεδαίου, ὅστις ἦτο εἷς ἐκ τῶν στενωτέρων φίλων καὶ μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλὰ ἡ θανάτωσίς του δὲν ἐπῆλθε διότι ἦτο ἁμαρτωλός, ἢ δὲν εἶχε μετανοήσει. Καὶ πάντες οἱ μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας ἔπαθον, ὄχι διότι δὲν εἶχον μετανοήσει, ἀλλὰ διότι

ἔμειναν πιστοὶ μέχρι θανάτου. Τί λοιπὸν ἐννοεῖ ὁ Κύριος ὅταν λέγῃ: «Ἐὰν δὲν μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως θέλετε ἀπολεσθῆ;» Ὁ Κύριος ἀναμφιβόλως ἤθελε νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν των εἰς τοῦτο, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς μετανοίας εἶναι πολὺ σοβαρώτερον ἀπὸ τὸ ζήτημα τῶν σφαγῶν καὶ τῶν διωγμῶν. Τὸ πρόβλημα δι' αὐτοὺς δὲν ἦτο ἂν οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι Γαλιλαῖοι ἦσαν ἢ δὲν ἦσαν ἁμαρτωλοί, ἀλλ' ἂν οἱ ἴδιοι εἶχον μετανοήσει, ὥστε νὰ ἦναι ἕτοιμοι διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Αἱ σφαγαὶ καὶ οἱ διωγμοὶ ἐπῆλθον καὶ ἄλλοτε ἐπανειλημμένως, καὶ τώρα πάλιν συνταράσσουν τὸν κόσμον. Ὁ Κύριος ὅμως ἤθελε νὰ δείξῃ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καθὼς καὶ πρὸς ἡμᾶς ὅτι ὁ πραγματικὸς κίνδυνος δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ τυράννου, ἀλλ' εἰς τὴν ἀμετανόητον καρδίαν. «Μακάριος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου συνεχωρήθη ἡ παράβασις, τοῦ ὁποίου ἐσκεπάσθη ἡ ἁμαρτία». Διότι τὸ ζήτημα τῶν διωγμῶν καὶ τῶν σφαγῶν εἶναι ζήτημα πρόσκαιρον, ἴσως μιᾶς ἡμέρας ἢ μιᾶς ὥρας· ἐνῷ τὸ ζήτημα τῆς μετανοίας καὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι ζήτημα αἰώνιον. Ἡμεῖς δίδομεν μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ πρόσκαιρον, καὶ πολλάκις αὐτὸ τυφλόνει τοὺς ὀφθαλμούς μας, ὥστε νὰ μὴ βλέπωμεν τὸ αἰώνιον. Ὁ δέσμιος Παῦλος ἠδύνατο νὰ γράφῃ ἐκ τῆς φυλακῆς πρὸς τοὺς Φιλιππησίους: «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, θέλει διαφυλάξει τὰς καρδίας σας καὶ τὰ διανοήματά σας διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶχε γνωρίσει ὁ ἴδιος τὴν ἄφεσιν τῶν ἰδικῶν του ἁμαρτιῶν.

Ὅταν ὅμως λέγῃ ὁ Χριστός, «πάντες ὁμοίως θέλετε ἀπολεσθῆ,» ἐννοεῖ ὄχι τὸν θάνατον τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸν δεύτερον θάνατον τοῦ πνεύματος. Ἴσως καὶ οἱ Γαλιλαῖοι ἐκεῖνοι δὲν εἶχον μετανοήσει, ὥστε ἀπωλέσθησαν ὄχι μόνον σωματικῶς ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς. Ὁπωσδήποτε, ὁ μισθὸς τῆς ἁμαρτίας εἶναι θάνατος· καὶ ὁ μὴ μετανοῶν δὲν ἔχει καμμίαν ἐλπίδα ἀπέναντι τοῦ θανάτου τούτου τοῦ δευτέρου.

Κατόπιν ὁ Ἰησοῦς φέρει ἄλλο παράδειγμα τῆς ἰδίας ἀληθείας, διὰ τοῦ ὁποίου διδάσκει ὅτι καὶ αἱ καταστροφαὶ αἱ φυσικαὶ δὲν ἀποδεικνύουν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι πάσχουν. Λέγει ὅτι ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ δὲν ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς δεκαοκτὼ διότι ἦσαν παραβάται ὑπὲρ πάντας τοὺς κατοίκους Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ πάλιν μία τοιαύτη καταστροφὴ δὲν εἶναι φοβερὸν διὰ τὸν μετανοήσαντα.

Πρὸ εἰκοσιοκτὼ ἐτῶν ἔγεινε μέγας σεισμὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔπεσον τοῖχοι καὶ ἐφονεύθησαν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων. Οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι οὗτοι ἦσαν ἁμαρτωλοὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τότε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μόνον ἐξεύρομεν ὅτι ἐάν τις μετανοήσῃ καὶ συναισθάνηται ὅτι συνεχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι του, τότε δὲν ἔχει φόβον ὡς πρὸς τοὺς κινδύνους τῆς φύσεως, τοὺς σεισμοὺς καὶ τοὺς κατακλυσμούς, ἐπειδὴ ἔχει τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ του.

Καὶ τρίτον, ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ τῆς ἀκάρπου συκῆς διδάσκει τοὺς Ἰουδαίους τὸ μάθημα τοῦ κινδύνου τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν μετανοεῖ καὶ δὲν φέρει καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. Ὁ Θεὸς εἶναι μακρόθυμος, καὶ δίδει πολλὰς εὐ-

καιρίας, ὥστε νὰ μετανοήσῃ ὁ ἄνθρωπος· ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς δὲν μετανοῇ, εἶναι αὐτὸς μόνος ὑπεύθυνος, ἐὰν ὁ ἐπουράνιος ἀμπελουργὸς ἐκκόψῃ αὐτόν. Πᾶσα ἡμέρα εἶναι δι᾿ ἡμᾶς μία νέα εὐκαιρία, ὅπως μετανοήσωμεν καὶ στραφῶμεν πρὸς τὸν Σωτῆρά μας· ἂς μὴ χάσωμεν λοιπὸν τὰς εὐκαιρίας ταύτας πρὸς κίνδυνον τῆς ζωῆς μας.

Ἰώρα, ἂς στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς ἄλλην ἄποψιν τοῦ ζητήματος τούτου· διότι πιστεύω ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἀπέβλεπεν εἰς διπλοῦν σκοπὸν μὲ τὴν διδασκαλίαν ταύτην. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐσκέπτοντο καὶ ὡμίλουν κατὰ τὸ πλεῖστον πολιτικῶς καὶ ἐθνικῶς, ὥστε ὅταν ἦλθον τότε πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀναγγέλλοντες εἰς αὐτὸν τὴν ἀπάνθρωπον πρᾶξιν τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος, φαίνεται ὅτι ὡμίλουν ὡς πατριῶται πρὸς πατριώτην, διὰ νὰ λάβουν μίαν ἐθνικὴν παρηγορίαν. Οἱ δὲ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ πάντες δύνανται νὰ ἐννοηθοῦν καὶ ὑπὸ ἐθνικὴν σημασίαν. Ὅλον τὸ ἔθνος ἦτο ἔνοχον· ὅλον τὸ ἔθνος εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην μετανοίας· καὶ ἐὰν δὲν μετενόει, ὁλόκληρον ὁμοίως θὰ ὑφίστατο τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἀληθὴς πατριώτης· ἠγάπα τὸ ἔθνος αὐτοῦ καὶ ἤξευρεν ὅτι διὰ νὰ διατηρήσουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἐθνικήν των ὕπαρξιν, ἔπρεπεν ἐξάπαντος νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων των.

Ἡ καταστροφὴ τῶν ὀλίγων ἐκείνων Γαλιλαίων, καὶ ὁ φρικτὸς καὶ αἰφνίδιος θάνατος τῶν δεκαοκτὼ Ἰουδαίων δὲν ἐσήμαινε ποσῶς ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἁμαρτωλοὶ ὑπὲρ πᾶν τὸ ἔθνος· ἡ δὲ μόνη μέθοδος τοῦ νὰ ἀποφύγῃ ὅλον τὸ ἔθνος τὴν ἀπειλουμένην καταστροφὴν συνίστατο εἰς καλὰς σχέσεις μὲ τὸν Θεόν.

Ὁ Χριστὸς ἐννοεῖ λοιπόν : «Μὴ σκέπτεσθε μόνον περὶ τῆς ἀπανθρωπίας καὶ τῆς ἐνοχῆς τῶν Ρωμαίων, καὶ μὴ νομίσητε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι διαφέρουν ἀπὸ ὅλον τὸ ἔθνος. Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος μόνον τοῦ νὰ χυθῇ πάλιν αἷμα ὑπὸ τοῦ Πιλάτου· ὁ κίνδυνος ἐπαπειλεῖ ὅλον τὸ ἔθνος, ἐπειδὴ εἶναι ἀμετανόητον.»

Εἶμαι πεπεισμένος, φίλοι μου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰς λέξεις του ταύτας ὁμιλεῖ καὶ πρὸς ἡμᾶς σήμερον. Διότι εἶναι φυσικώτατον νὰ μᾶς ἀπασχολῇ ἡ μεγάλη τραγῳδία τῆς Σμύρνης, καθὼς τότε τοὺς Ἰουδαίους ἡ σφαγὴ τῶν Γαλιλαίων ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ὁ Πιλάτος ἔμιξε μὲ τὰς θυσίας αὐτῶν. Πλὴν ὁ Ἰησοῦς πολὺ ἐπικαίρως καὶ πατρικῶς μᾶς νουθετεῖ λέγων· «Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἂς ἀφυπνίσῃ ὅλον τὸ ἔθνος, ὄχι πρὸς ***ἐκδίκησιν****, ἐπειδὴ οἱ παθόντες ἦσαν ἀθῷοι, ἀλλὰ πρὸς* ***μετάνοιαν****, ἐπειδὴ ὅλον τὸ ἔθνος εἶναι ἔνοχον καὶ ἔχει ἀνάγκην μετανοίας.»*

Πρό τινων ἡμερῶν ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς Γοὺδ ἀπὸ τὴν Βιρμιγχάμην ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν του εἰς τὸ ἱστορικὸν γεγονὸς ὅτι ἐνίοτε ἔθνος τι, ἢ καὶ ἄτομον, ἀγόμενον ὑπὸ σκοποῦ εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ, ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς φρονήσεως καὶ διαπράττει σφάλματα, ἐνῷ νομίζει ὅτι ἐκτελεῖ ἱερὸν καθῆκον. Ἀνέφερε δὲ ὡς παράδειγμα τὴν πρᾶξιν τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ 1870, ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἐπίστευον ὅτι ἦσαν ἐντεταλμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ τιμωρήσουν τοὺς Γάλλους διὰ τὴν ἀπιστίαν των καὶ διὰ τὰς ὠμότητας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὰς μωρίας τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ ὑπερέβησαν τὰ ὅρια καὶ ἀπέσπασαν βιαίως ἀπὸ τῆς Γαλλίας τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην. Ἐπίσης καὶ κατὰ τὰ 1919,

οἱ σύμμαχοι, ὅτε ἔκαμον τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλον ἐπὶ τὴν Γερμανίαν, ἔθεσαν ὅρους τόσον αὐστηρούς, ὥστε φαίνεται ὅτι παρέκλιναν ἀπὸ τὸ δίκαιον καὶ ἔσπειραν τὸν σπόρον νέων ἀδικιῶν καὶ ῥήξεων. Καθυποβάλλω λοιπὸν εἰς τὴν κρίσιν σας ἐὰν ἐσχάτως συνέβη τι παρόμοιον, καὶ μήπως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἔχει προορισμὸν ἄνωθεν νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς καταδυναστευομένους Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ὑπερέβη που τὰ ὅρια τὰ ὁποῖα διέγραφε τὸ καθῆκον καὶ ἡ φρόνησις. Δὲν ἔκαμον ἆρά γε τὸ ἴδιον οἱ φανατικοὶ Ἰουδαῖοι κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀποστόλων; Ὁ Ἰησοῦς εἶπε, «Μάλιστα ἔρχεται ὥρα, καθ' ἣν πᾶς ὅστις σᾶς θανατώσῃ θέλει νομίσει ὅτι προσφέρει λατρείαν εἰς τὸν Θεόν.» Καὶ ὁ Παῦλος ὁμολογεῖ λέγων, «Ἐγὼ μὲν ἐστοχάσθην κατ' ἐμαυτὸν ὅτι **ἔπρεπε** *νὰ πράξω πολλὰ ἐναντία εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.»*

Πολλὰ ἐγκλήματα πράττονται ἐν τῷ ὀνόματι τῆς θρησκείας. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ **μόνου ἔθνους** *εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει εἰς τὸν λαόν του τὴν μετάφρασιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ; Ἀκούσατε λοιπὸν τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ· «Νομίζετε ὅτι οἱ Σμυρναῖοι οὗτοι ἦσαν ἁμαρτωλοὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἕλληνας, διότι ἔπαθον τοιαῦτα; Οὐχί, σᾶς λέγω, ἀλλ' ἐὰν δὲν μετανοῆτε, πάντες, ἅπαν τὸ ἔθνος, ὁμοίως θέλετε ἀπολεσθῇ.»*

Εἶναι τφόντι ἡμέρα διὰ μετάνοιαν. Ὁ Κύριος μᾶς προτρέπει εἰς μετάνοιαν. Ἔλαβον ἐσχάτως ἐπιστολὴν ἀπὸ ἕνα τῶν προσφύγων τῆς Ἀνατολῆς ἐν ᾗ μὲ ὑπενθυμίζει τὸ γεγραμμένον εἰς τὴν προφητείαν τοῦ Ἡσαΐου (μβ'. 22—25):

«Πλὴν αὐτὸς εἶναι λαὸς διηρπαγμένος καὶ γεγυμνωμένος· εἶναι πάντες πεπαγιδευμένοι ἐν σπηλαίοις, καὶ κεκρυμμένοι ἐν ταῖς φυλακαῖς· διάρπαγμα, καὶ οὐδεὶς ὁ λέγων, Ἐπίστρεψον αὐτό. Τίς ἀπὸ σᾶς θέλει δώσει ἀκρόασιν εἰς τοῦτο; θέλει προσέξει καὶ ἀκούσει εἰς τὸ μετὰ ταῦτα; Τίς παρέδωκε τὸν Ἰακὼβ εἰς διαρπαγήν, καὶ τὸν Ἰσραὴλ εἰς λῃστάς; Οὐχὶ ὁ Κύριος, αὐτὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἡμαρτήσαμεν; Διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ περιπατήσωσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, οὐδὲ ὑπήκουσαν εἰς τὸν νόμον αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐξέχεεν ἐπ' αὐτὸν τὴν σφοδρότητα τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ πολέμου· καὶ συνέφλεξεν αὐτὸν πανταχόθεν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἠννόησε· καὶ ἔκαυσεν αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἔβαλε τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.»

Εἴθε ὁ πολυεύσπλαγχνος Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ παρόμοιον ὄλεθρον σήμερον. Ἂς πλησιάσωμεν πρὸς Αὐτόν, ὡς ἔθνος καὶ ὡς ἄτομα, ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ γνησίᾳ μετανοίᾳ, ἐξομολογούμενοι ὡς ὁ ἄσωτος υἱός: «Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ δὲν εἶμαι πλέον ἄξιος νὰ ὀνομασθῶ υἱός σου· κάμε με ὡς ἕνα τῶν μισθωτῶν σου.» Καὶ τότε ἀφεύκτως θὰ ἔλθῃ ὡς ἀπάντησις ἡ γλυκεῖά του φωνή: «Οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦτο, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦτο, καὶ εὑρέθη.»

Κάρολος Τ. Ρίγγς.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.
(συνέχεια)

Αἱ Σταυροφορίαι.

Ἡ ***πέμπτη*** Σταυροφορία ἐξεκίνησε κατὰ τὸ ἔτος 1228 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου τοῦ Β'., ὅστις ἐκυρίευσε καὶ πάλιν τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπὶ ὀλίγον χρόνον· τὴν σταυροφορίαν ταύτην εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ κάμη ὁ Φρειδερῖκος εἰς τὸν Πάπαν Ὀνώριον Γ'., ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνε νὰ ἐκτελέση τὴν ὑπόσχεσίν του, ὁ Πάπας τὸν ἀφώρισεν, ὁπότε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐξηναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύση. Ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου Κάμελ τῷ ἐξεχώρησε τὴν Ἁγίαν Πόλιν, τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὴν Ναζαρὲτ καὶ ἔκλεισε μετ' αὐτοῦ δεκαετῆ ἀνακοχήν. Ὁ Φρειδερῖκος μετὰ μικρὰν διαμονὴν ἐν Παλαιστίνῃ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Εὐρώπην, διὰ νὰ ἀντιπράξῃ κατὰ τοῦ Πάπα. Ὀλίγον ὅμως μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του οἱ ἄπιστοι πάλιν ἐγένοντο κύριοι τῶν Ἱεροσολύμων (1244), ἔκτοτε δὲ ἔμεινεν ἡ Ἁγία Πόλις εἰς χεῖράς των μέχρι τοῦ 1918.

Κατὰ τὸ ἔτος 1248 ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ Θ'. (ὁ λεγόμενος Ἅγιος Λουδοβῖκος) ἔκαμε τὴν ***ἕκτην*** Σταυροφορίαν, διαρκέσασαν ἓξ ὅλα ἔτη. Τὸν πρῶτον χειμῶνα διῆλθεν εἰς Κύπρον· ἐκεῖθεν τὸ 1249 ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου εἶχον τὴν ἕδραν των οἱ Σαρακηνοί. Ἐκυρίευσε τὴν πόλιν Δαμιέτταν, ἀλλὰ βαδίζων κατὰ τοῦ Καΐρου ᾐχμαλωτίσθη μὲ ὁλόκληρον τὸν στρατόν του (1250). Ἐξαγοράσας τὴν ἐλευθερίαν του ἀντὶ 800,000 βυζαντινῶν, ἀπέπλευσε μὲ τὸν στρατόν του εἰς Παλαιστίνην, ἐκυρίευσε ἐκεῖ διαφόρους παραλιακὰς πόλεις ὡς τὴν Ἄκραν, Βηρυττόν, Τύρον καὶ Σιδῶνα καὶ ἐκράτησεν αὐτὰς μέχρι τοῦ 1253, ὅτε ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Τὴν ***ἑβδόμην*** καὶ τελευταίαν Σταυροφορίαν ὡδήγησεν ὁ αὐτὸς Λουδοβῖκος κατὰ τὸ ἔτος 1270. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἠθέλησε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Μωαμεθανοὺς προκαταρκτικῶς εἰς τὴν Τύνιδα. Ἐκεῖ ὅμως ἐξερράγη εἰς τὸ στρατόπεδόν του μία ἐπιδημία, ἐξ ἧς ἀπέθανεν ὁ ἴδιος μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματός του. Μὲ τὸν «ἅγιον Λουδοβῖκον» ἐξέλιπε καὶ ὁ ἐνεργὸς ζῆλος τῆς Δύσεως διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἁγίων τόπων. Κατὰ τὸ ἔτος 1291 οἱ Τοῦρκοι (Μαμελοῦκοι) ἐκυρίευσαν τὰς τελευταίας Χριστιανικὰς κτήσεις ἐν Παλαιστίνῃ.

Αἱ Σταυροφορίαι βεβαίως ἀπέτυχον τοῦ κυρίου σκοποῦ των, τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἁγίας Γῆς ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν ἀπίστων. Διὰ τὴν Ἀνατολήν, ὑπῆρξαν μόνον μάστιξ, καθότι τοσάκις ἐξαπέλυσαν ὅλα τὰ δεινὰ ἀγρίου πολέμου ἀνὰ τὰς χώρας, αἵτινες ἀρκετὰ εἶχον ἐρημωθῆ κατὰ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Μουσουλμάνων.

Οἱ Σταυροφόροι, ὁπόθενδήποτε ἂν διήρχοντο, κατέστρεφον τὰς πόλεις καὶ ἐδῄουν τὰς χώρας τῶν Βυζαντινῶν ὡς ἐχθρικάς· ἐδείκνυον δὲ τὸ αὐτὸ μῖσος κατὰ Ἑλλήνων, ἕνεκα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος, οἷον καὶ κατὰ τῶν ἀπίστων. Καταλύσαντες, ὡς εἴδομεν, τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διεμερίσθησαν τὸ Ἀναταλικὸν κράτος κατὰ τρόπον, ὅστις τὸ κατέστησε κατόπιν εὔκολον λείαν τῶν Τούρκων. Ἡ Ἀνατολικὴ δὲ Ἐκκλησία ὑπέστη τότε δεινὸν διωγμὸν παρὰ τῶν Σταυροφόρων. Ἐκκλησίαι κατεστράφησαν, οἱ Ὀρθόδοξοι κληρικοὶ κατεδιώχθησαν ἢ ἐξηναγκάσθησαν νὰ δεχθοῦν τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα, ἡ δὲ διάστασις καὶ ἔχθρα μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐκορυφώθη.

Διὰ τὴν Δύσιν αἱ Σταυροφορίαι εἶχον μᾶλλον ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Διὰ τῶν Σταυροφοριῶν ἐγνώρισαν οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν αὐτῶν. Τοῦτο ἐπέφερεν ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν τὴν αὔξησιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας· ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν ἡ αὔξησις τῶν μεγάλων πόλεων, πρὸ πάντων ἐν Ἰταλίᾳ. Ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἐπαφῆς τῶν Δυτικῶν λαῶν μὲ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ηὔξησεν ἡ παιδεία ἐν τῇ Δύσει καὶ ἤρχισαν τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀφυπνίζωνται. Ἕτερον ἀποτέλεσμα τῶν Σταυροφοριῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία τοῦ ***ἱπποτισμοῦ***, ἤτοι, τῆς τάξεως τῶν ***ἱπποτῶν***, συνεστήθησαν δέ, ὡς εἴδομεν, καὶ διάφορα ἱπποτικὰ τάγματα. Ὁ δὲ ἱπποτισμὸς ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ἐπὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως κατὰ τὸν 12ον, 13ον, 14ον καὶ 15ον αἰῶνα. Ὡσαύτως αἱ Σταυροφορίαι ἐδημιούργησαν τὰς πρώτας ἀρχὰς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καὶ μεγάλων στρατιωτικῶν ὁμάδων, ἔδωκαν δὲ καὶ νέαν δύναμιν καὶ γόητρον εἰς τὴν Παπικὴν ἐξουσίαν.

Πρὶν ἢ κλείσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο, δέον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ἑτέραν κίνησιν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας—κίνησιν, τὴν ὁποίαν αὕτη ὠνόμασεν ὡσαύτως ***σταυροφορίαν***. Ἐννοοῦμεν τοὺς ***διωγμούς***, τοὺς ὁποίους ἐνήργησεν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ὁ Παπισμὸς κατὰ τῶν ἐν τῇ Δύσει ***ἑτεροφρονούντων Χριστιανῶν***. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι ***Καθαροί***, οἱ ***Ἀλβιγένσιοι*** καὶ οἱ ***Οὐαλδένσιοι***.

Οἱ ***Καθαροὶ*** ἀπετέλουν αἵρεσιν, ἥτις ἀνεφάνη κυρίως κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα. Ἐξεγερθέντες κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀπεσπάσθησαν ἀπ᾿ αὐτῆς καὶ συνέπηξαν ἰδίαν κοινότητα, τῆς ὁποίας κύριον μέλημα ἦτο ἡ ***καθαρότης*** πίστεως καὶ βίου. Ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως, οἱ Καθαροὶ οὗτοι ἦσαν εἶδός τι Μανιαίων (ὅρα ἀνωτέρω κεφ. Δ'). Δὲν ἀπεδέχοντο τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, περιεφρόνουν ἐντελῶς τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν καὶ ἀπέρριπτον τὸ βάπτισμα, τὴν Εὐχαριστίαν καὶ τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων, τῶν εἰκόνων καὶ τῶν λειψάνων, ἥτις προσκύνησις ἦτο τότε γενικευμένη εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ αἵρεσις αὕτη ἀνεφάνη κατὰ πρῶτον ἐν νοτίῳ Γαλλίᾳ, ἐξηπλώθη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἱσπανίαν, Γερμανίαν καὶ Βέλγιον. Κατεδικάσθη ὑπὸ διαφόρων συνόδων καὶ κατεδιώ-

χθη ὑπὸ τῶν Παπῶν. Κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα οἱ Καθαροὶ ἦσαν πολὺ ἐξηπλωμένοι, ἀφοῦ καὶ γενικὴν σύνοδον ἐπεχείρησαν νὰ συγκροτήσουν ἐν Τουλούζῃ τὸ 1167. Λείψανα τῆς αἱρέσεως τούτης ἐσώζοντο μέχρι τοῦ 14ου αἰῶνος.

Παραφυὰς τῶν Καθαρῶν ἦσαν οἱ **Ἀλβιγένσιοι** (Albigenses), ὀνομασθέντες οὕτως ἐκ τῆς Γαλλικῆς πόλεως Ἄλβης, ὅπου εἶχον τὸ κέντρον καὶ ὁρμητήριόν των. Οὗτοι ἦσαν ἀκόμη αὐστηρότεροι καὶ αὐτῶν τῶν Καθαρῶν. Κατεδιώχθησαν καὶ ἀκόμη ἀγριώτερον ὑπὸ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ἐκήρυξε κατ' αὐτῶν ἐπίσημον σταυροφορίαν, ἀποκαλέσας αὐτοὺς «νέους Σαρακηνούς», τὰ δὲ Παπικὰ στρατεύματα εἰσβαλόντα εἰς τὴν νότιον Γαλλίαν κατέστρεψαν τοὺς συνοικισμούς των διὰ πυρὸς καὶ κατέσφαξαν πολλὰς χιλιάδας ἀδιακρίτως ἡλικίας καὶ φύλου.

Τρίτον κίνημα θρησκευτικόν, καθ' οὗ ἐστράφη κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία, ἦτο τὸ τῶν **Βαλδενσίων** (Waldenses), ὀνομασθέντων οὕτως ἀπό τινος Πέτρου Βάλδου, κατοίκου Λυῶνος τῆς Γαλλίας, ὅστις ἐκήρυξε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ διδασκαλίαν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, ἀπορρίπτων τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ ὅλους τοὺς παρεισάκτους τύπους τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Βαλδένσιοι παρεδέχοντο ἐκ τῶν τελετῶν μόνον τὸ βάπτισμα καὶ τὴν εὐχαριστίαν καὶ ἀπέρριπτον τὸ δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρός. Ὑπεστήριζον ὅτι ὁ κλῆρος πρέπει νὰ ἦναι ἔγγαμος καὶ ὅτι ἡ πώλησις τῶν ὑπαρχόντων καὶ ἡ διανομὴ εἰς τοὺς πτωχοὺς ἦτο πρᾶξις Χριστιανικῆς ἀφιερώσεως. Οἱ Βαλδένσιοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἐσκόπευον νὰ ἀποσχισθοῦν τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἤλπιζον νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκ τῶν ἔνδον ἀναμόρφωσιν αὐτῆς. Ὅπως ὅμως ὅλοι οἱ ἐν παντὶ αἰῶνι θελήσαντες οὕτω νὰ ἐργασθοῦν, ταχέως ἐπείσθησαν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀναμορφώσεως ἦτο ἀδύνατος. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λυῶνος πρῶτον καὶ ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Γ'. ὕστερον τοῖς ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον. Ἀφορισθέντες καὶ καταδιωχθέντες ἐν Ν. Γαλλίᾳ καὶ Β. Ἱσπανίᾳ, τέλος κατέφυγον εἰς τὰς ὀρινὰς κοιλάδας τῆς Βορείου Ἰταλίας, εἰς τὸ Πεδεμόντιον καὶ τὴν Σαβοΐαν. Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' (1197) ἠθέλησε τότε νὰ συμφιλιωθῇ μετ' αὐτῶν καὶ τοῖς ἐπέτρεψε νὰ κηρύττουν καὶ νὰ ἐξηγοῦν τὰς Γραφάς, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Παπικῶν ἐπισκόπων. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά· οἱ Βαλδένσιοι ἀπεσχίσθησαν τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας καὶ συνέπηξαν ἰδίαν Ἐκκλησίαν, ἥτις διατηρεῖται ἀκμαία μέχρι σήμερον, περιλαμβάνουσα πολλὰς κοινότητας καθ' ἅπασαν τὴν Β. Ἰταλίαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ.

Ἄλλαι αἱρέσεις ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὸν 11ον, 12ον καὶ 13ον αἰῶνα ἦσαν: α) Ἡ τῶν λεγομένων **Πετροβρουσσίων** (ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ της Πέτρου Βρούη) ἐν Νοτίῳ Γαλλίᾳ, οἵτινες ἀπέρριπτον τὸν νηπισβαπτισμόν, τὴν μετουσίωσιν, τὰς εἰκόνας, κτλ. καὶ ἐκήρυττον ὅτι αἱ προσευχαί, λειτουργίαι καὶ καλὰ ἔργα ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων εἶναι ἀνωφελεῖς. β) Ἡ τῶν **Στεττίγγων** ἐν Γερμανίᾳ, συγγενὴς τῆς τῶν Ἀλβιγενσίων. γ) Ἡ τῶν **Ἀποστολικῶν** ἐν Ἰταλίᾳ, οἵτινες κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλεονεξίαν τῶν Παπῶν καὶ τοῦ Παπικοῦ κλήρου, ἤθελον νὰ ἐπαναφέ-

ρουν τὴν πτωχείαν τῶν πρώτων ἀποστολικῶν χρόνων. δ) Ἡ τῶν **Ἀδελφῶν τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος** ἐν Ἰταλίᾳ, κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα, οἵτινες ἤθελον νὰ ἐμπνέωνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Θείου Πνεύματος ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως ἱερέων.

Πᾶσαι αἱ θρησκευτικαὶ αὗται ἀποχρώσεις κατεδιώχθησαν φρικωδῶς ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, παραγνωριζούσης τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κατὰ πάντων τῶν «αἱρετικῶν» κατ' ἔτος τὴν ἡμέραν τῆς Μ. Πέμπτης ἐξεφωνοῦντο αἱ φοβερώτεραι κατάραι διὰ τῆς ἀναγνώσεως Παπικῆς βούλλας (ἤτοι ἐγκυκλίου) τοῦ Πάπα Μαρτίνου τοῦ Ε'. Οἱ ἐπὶ αἱρέσει κατηγορούμενοι συνελαμβάνοντο καὶ ἤγοντο ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, καὶ ἐὰν δὲν ἐδέχοντο νὰ ἀπαρνηθοῦν τὰς ἰδέας των, ἐβασανίζοντο καὶ τέλος ἐκαίοντο ζωνταvοὶ ἐπὶ τῆς πυρᾶς εἰς τὰς δημοσίας πλατείας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑπὸ τῶν τακτικῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων καταδίωξις τῶν «αἱρετικῶν» ἐφαίνετο ἀνεπαρκής, συνεστήθησαν κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Θ'. ἔκτακτα ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, τὰ τῆς ***Ἱερᾶς Ἐξετάσεως*** (Inquisition) λεγόμενα. Οἱ δικασταὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον καλόγηροι ***Δομινικανοί***, οἵτινες διὰ παντὸς τρόπου ἐσπούδαζον νὰ ἀνακαλύπτουν αἱρετικούς. Ἡ μυστικότης τῆς διαδικασίας τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἡ πανίσχυρος αὐτῆς δύναμις, καὶ αἱ φοβεραὶ αὐτῆς βάσανοι καὶ ποιναὶ ἔκαμνον τοὺς πάντας νὰ τρέμουν πρὸ αὐτῆς. Ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια ἤρκει διὰ νὰ συλληφθῇ τις ὡς ἔνοχος. Οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἀποκρύψῃ ἢ ὑπερασπίσῃ, ἐκ φόβου μὴ θεωρηθῇ καὶ αὐτὸς συνένοχος. Τὰ δικαστήρια ὑπέβαλλον τοὺς συλλαμβανομένους εἰς ἀνήκουστα βάσανα, διὰ νὰ τοὺς ἐξαναγκάζουν νὰ ὁμολογήσουν ἑαυτοὺς ἐνόχους. Ὁ οὕτω πως ὁμολογῶν ἑαυτὸν «αἱρετικόν», ἐὰν μὲν ἀπεκήρυττε τὴν «αἵρεσίν» του, ἐρρίπτετο ἐπὶ ἔτη εἰς σκοτεινὴν εἱρκτὴν διὰ νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν πλάνην του· ἐὰν δὲ ἐπέμενεν εἰς τὰς ἰδέας του, ἐκαίετο ζῶν ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ὑπεράσπισις τῶν κατηγορουμένων δὲν ἐπετρέπετο, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ κατήγοροί των ἠδύναντο νὰ μένουν ἄγνωστοι, ἐγίνοντο δὲ δεκτοὶ καὶ κατάδικοι κακοῦργοι ὡς κατήγοροι.

Ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως ἀπάνθρωπος εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸ 1483 καὶ τελειότερον ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τοῦ αἱμοβόρου καὶ φανατικοῦ Δομινικανοῦ μοναχοῦ ***Τορκουεμάδα***, διέπραξε φρικώδεις ὠμότητας, καταδιώκουσα οὐ μόνον τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὸν Παπισμὸν Χριστιανοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ Μαύρους (Ἄραβας). Κατηργήθη δὲ ἐν Ἱσπανίᾳ μόλις κατὰ τὸ 1808 ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Εἰς τὰς ἄλλας χώρας εἶχε καταργηθῇ πολὺ πρότερον.

Ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις ἀποτελεῖ τρομερὸν στίγμα διὰ τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ καταδίωξις, ἡ φυλάκισις, ὁ βασανισμὸς καὶ ἡ θανάτωσις ἀνθρώπων μόνον καὶ μόνον διὰ τὰς θρησκευτικάς των πεποιθήσεις, καὶ δὴ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ κήρυκος τῆς ἀγάπης καὶ πραότητος πρὸς φίλους καὶ ἐχθρούς, ὑπῆρξε φρικώδης διαστροφὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τῆς διαστροφῆς ταύτης δυστυχῶς οὐδεὶς κλάδος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ἀμέτοχος. Διότι καὶ ἡ Ὀρθόδοξος

Ἐκκλησία ἐθανάτωσε πολλὰς χιλιάδας ἀντιφρονούντων κατὰ τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων, καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία παρεξετράπη εἰς διωγμοὺς ἑτεροδόξων, ὡς λ. χ. ἐν Γενεύῃ, ὅπου ἐκάη ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὁ Σερβέτος, καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐδάρησαν ἑκατοντάδες Ἀναβαπτιστῶν καὶ ἄλλων μὴ ἀποδεχομένων τὴν τάξιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Οὐδεμία ὅμως Χριστεπώνυμος Ἐκκλησία ὑπῆρξε τόσον ἔνοχος ὠμῆς καὶ ἀπανθρώπου μισαλλοδοξίας καὶ ὠργάνωσε τόσον συστηματικῶς καὶ ἐκράτησε τόσον ἐπιμόνως καὶ παρατεταμένως τὴν μέχρι θανάτου καταδίωξιν τῶν θρησκευτικῶς ἑτεροφρονούντων, ὅσον ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία. (ἀκολουθεῖ)

ΥΠΟΥΛΟΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΛΑΝΗΣ

«Οἱ Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν».

Ε΄.

Οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν,» ὡς ἀρνητικὴ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν διδασκαλία, ἀρνοῦνται τὴν μεγάλην Γραφικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ὅτι ***ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατος***. Δὲν δυνάμεθα μὲ ἐλαφρὰν συνείδησιν ν' ἀπορρίψωμεν ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ἀναμφισβητήτου κύρους, διότι αὗται ἔρχονται ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς ἄμεσον ἀντίφασιν πρὸς τὴν Γραφήν. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἑξῆς καὶ πρέπει πάντοτε νὰ ἔχωμεν αὐτὸν ὑπ' ὄψει ὅταν μελετῶμεν τὴν Γραφήν: Ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν εἶναι βιβλίον ἀσχολούμενον μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς προόδους της. Ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν βιβλίον πνευματικόν, θεόπνευστον, περιέχον ἀληθείας πνευματικὰς καὶ σωτηρίους, τὰς ὁποίας οὐδεμία ἐπιστήμη πρακτικὴ ἢ θεωρητικὴ δύναται ν' ἀνακαλύψῃ.

Ἐάν, ὅπως τίθεται παρὰ τῶν «Σπουδαστῶν τῆς Γραφῆς» τὸ ζήτημα τοῦτο, ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἦτο καθαρῶς ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, οὐδέποτε θ' ἀπετέλει δόγμα Χριστιανικῆς πίστεως. ***Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶναι ἀλήθεια Γραφικὴ*** καὶ διὰ τοῦτο ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸν ἄρθρον τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν» ἀποδέχονται τὴν Γραφικὴν ἀφήγησιν περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου· ἐξάγουν ὅμως (δὲν γνωρίζω διὰ τίνος λογικῆς) συμπεράσματα ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ Γραφὴ λέγει ρητῶς: «Καὶ ἔπλασε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ χώματος ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τοὺς μυκτῆρας αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἔγεινεν ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν» (Γεν. β΄, 7). Ἔπειτα ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν ἄνθρωπον περὶ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παραδείσου: «Καθ' ἣν ἡμέραν φάγῃς ἀπ' αὐτοῦ, θέλεις ἐξάπαντος ἀπο-

θάνει» (Γεν. Β'. 17). Ἐπίσης ὁ Κύριος διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ (ιη', 4, 20) λέγει: «Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ θέλει ἀποθάνει». Οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν» ἐξάγουν ἐντεῦθεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι «ἄρα ἡ ψυχὴ εἶναι θνητή.» Ἂς ἐξετάσωμεν τώρα πῶς ἐννοεῖ ἡ Γραφὴ τὴν λέξιν *ψυχή*. Ὅταν ἀναγινώσκῃ ἢ ἀκούῃ αὐτὰ τὰ χωρία ὁ πλέον ἀγράμματος καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπος, ἀμέσως θὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ λέξις ψυχὴ εἰς τὴν ἁπλότητά της δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ ***αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον***. Τὴν στιγμὴν δηλ., κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐνεφύσησεν εἰς τοὺς μυκτῆρας τοῦ πρωτοπλάστου ἀνθρώπου πνοὴν ζωῆς, τότε ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος, τὸ αἰσθητὸν τοῦτο ὄν, ὅπως τὸν γνωρίζομεν, τὸν βλέπομεν καὶ τὸν ἀντιλαμβανόμεθα. Ἐπίσης ὅταν λέγῃ ὁ Ἰεζεκιήλ: «Ἡ ψυχὴ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ θέλει ἀποθάνει», δὲν σημαίνει τίποτε περισσότερον καὶ τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ἑξῆς: Ὅτι δηλ. πᾶς ἄνθρωπος, ὅστις ἁμαρτάνει, αὐτὸς ἀτομικῶς εἶναι καταδικασμένος εἰς θάνατον καὶ δὲν δύναται ἄλλος ν᾽ ἀποθάνῃ ἀντ᾽ αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο διευκρινίζετα τόσον σαφῶς ἀμέσως μετὰ τὰς ἀνωτέρω λέξεις, ὥστε θὰ ἦτο περιττὴ οἱαδήποτε ἐπ᾽ αὐτοῦ συζήτησις: «Ὁ υἱὸς δὲν θέλει βαστάσει τὴν ἀνομίαν τοῦ πατρός, καὶ ὁ πατὴρ δὲν θέλει βαστάσει τὴν ἀνομίαν τοῦ υἱοῦ» (Ἰεζ. ιη' 20). Πρόκειται λοιπὸν περὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν εὐθυνῶν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἁμαρτάνουν.

Τὸ λογικὸν συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω ἐδαφίων εἶναι ὅτι ***ὁ ἄνθρωπος θ᾽ ἀποθάνῃ***, ὁ ἄνθρωπος ***εἶναι θνητός***. Τὴν θνητότητα δὲ ταύτην τοῦ ἀνθρώπου, οὐδέποτε ἠμφισβήτησεν οὔτε ἡ Γραφὴ οὔτε ἡ ἐπιστήμη. Καὶ ἐδῶ βλέπομεν τοῦτο τὸ παράδοξον ὅτι, ἐνῷ ἡ Γραφὴ δὲν εἶναι ἐπιστημονικὸν βιβλίον, ἐν τούτοις εὑρίσκεται ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπιστήμης εἰς πλεῖστα ὅσα πράγματα.

Ὅταν ὅμως ὁμιλῶμεν περὶ τῆς ***ψυχῆς*** ὑπὸ τὴν ἔννοιαν οὐχὶ πλέον ***τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ ἀΰλου μέρους τῆς ὑπάρξεώς του, τουτ᾽ ἔστι τοῦ πνεύματός του***, τότε ποῦ βασιζόμενος κανεὶς θὰ ἔλεγεν ὅτι ἡ ψυχὴ (τουτέστι τὸ πνεῦμα) εἶναι θνητή;

Ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν παραδέχεται τὸν ἄνθρωπον ἁπλοῦν καὶ ἀδιαίρετον ἀλλὰ ***σύνθετον*** ἐξ ***ὕλης*** καὶ ***ἀΰλου*** τινὸς οὐσίας. Τίθεται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα: Ἡ ἄϋλος αὕτη οὐσία (ὀνόμασέ την ὅπως θέλεις, ***ψυχήν, πνεῦμα*** ἢ ὅτι ἄλλο ἱκανοποιεῖ τὴν ἀντίληψίν σου), ἡ ἄϋλος αὕτη οὐσία, λέγω, ἀποθνήσκει ἢ δὲν ἀποθνήσκει; Διαλύεται δηλ. εἰς τὰ συστατικά της ἢ μένει ὡς εἶναι; Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εἶναι θνητὸς «καὶ τὸ μὲν σῶμα του ἐπιστρέφει εἰς γῆν, τὸ δὲ ***πνεῦμά*** του ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ἔδωκεν αὐτὸ» (Ἐκκλ. β', 7), ἀλλὰ πρόκειται περὶ τοῦ ***πνεύματος*** αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον κοινῶς καλοῦμεν ***ψυχήν***. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πνεῦμα, ἢ ἡ ψυχή, εἶναι θνητὴ ἢ ὄχι; Δὲν ἀρνούμεθα τὰς ποικίλας χρήσεις, τὰς ὁποίας ἔχει ἡ λέξις ψυχὴ (ἀποτέλεσμα καὶ τοῦτο τῆς ἀνεπαρκείας τῆς γλώσσης μας)· σημαίνει π. χ. τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄτομον κεχωρισμένον παντὸς ἄλλου ὁμοίου του, σημαίνει τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ φυσικῶς ζῶν αἰσθητὸν ὂν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἑνώσεως τῆς ὕλης μετὰ τῆς ἀΰλου οὐσίας, ἥτις ἕνωσις χορηγεῖ

εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δύναμιν τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας. Ἀλλὰ εἰς τὴν καθημερινήν μας ζωήν, ἡ λέξις ψυχὴ σημαίνει τὸ ***ἄϋλον συστατικὸν*** ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ δευτέρα σημασία εἶναι κοινὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τὰ ζῶα, ἡ τρίτη εἶναι ἀποκλειστικὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Ἐκκλησιαστὴς εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς ἓν μέρος ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῶν ζώων ὡς ἐχόντων πνεῦμα (γ΄, 31) ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως δηλοῖ μᾶλλον ἀμφιβολίαν παρὰ βεβαιότητα ἢ πεποίθησιν.

Ἐνταῦθα ὅμως πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἓν σπουδαιότατον ζήτημα: ***τί ἐστι θάνατος***; Οἱ περὶ τὴν «Χαραυγὴν» ὁμιλοῦν περὶ τοῦ θανάτου ὡς σημαίνοντος ***ἐξόντωσιν***. Στηρίζονται ἐπὶ Γραφικῶν τινων χωρίων, ὅπου γίνεται λόγος περὶ ἐξαλείψεως, κτλ. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδέποτε ἐπρόσεξαν εἰς τὸ ὅτι ἡ «ἐξάλειψις» αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὕπαρξιν· ὅπως ἡ μεγαλειτέρα Ἰουδαϊκὴ εὐλογία εἶναι τὸ νὰ ἦναί τις μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτω καὶ ἡ μεγαλειτέρα κατάρα εἶναι νὰ κοποῦν αἱ ἡμέραι τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀκμῇ του. Θάνατος λοιπὸν δὲν σημαίνει ἀπόλυτον ἐξόντωσιν, ἀλλὰ ***διάλυσιν*** εἰς τὰ συστατικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνίσταται ὄν τι. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου καταφαίνεται ἀμέσως ὅτι μόνον σύνθετα ὄντα ἀποθνήσκουν, ἤτοι διαλύονται. Ἐὰν λοιπὸν τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ψυχήν, ἐάν, λέγω, τοῦτο ἦναι ἁπλοῦν (καθὼς καὶ εἶναι), οὐδέποτε ἀποθνήσκει. Ἐὰν τὸ ἐναντίον ἠλήθευε, τότε ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν τὴν ψυχὴν ὡς ***σύνθετον*** καὶ τοῦτο θὰ κατέστρεφεν αὐτὴν ταύτην τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος, ὡς ὂν αἰσθητόν, ὅπως εἶναι τὰ ζῶα, ἐὰν ἐστερεῖτο τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου στοιχείου ἢ συστατικοῦ, θὰ ἦτο ὅλως διόλου ἀκατάλληλος διὰ μίαν ἐπέμβασιν τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀποκατάστασίν του. Δὲν γνωρίζομεν τοὐλάχιστον εἰς ὅλην τὴν Γραφὴν κανὲν χωρίον δυνάμενον νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν καὶ αὐτῶν τῶν εὐγενεστέρων ζώων. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη γίνεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις εἶναι ***πνευματικὸν ὂν*** πεπροικισμένον μὲ ψυχὴν ἢ πνεῦμα ἀθάνατον.

Οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν» διατείνονται κατὰ κόρον ὅτι πουθενὰ εἰς τὴν Γραφὴν δὲν γίνεται μνεία περὶ τῆς ψυχῆς κεχωρισμένως τοῦ ἀνθρώπου. Ἂς ὁμιλήσῃ ὅμως ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου: «Δὲν θέλεις ἀφήσει τὴν ***ψυχήν*** μου ἐν τῷ ᾅδῃ» (Πραξ. β΄. 7). «Ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία» (Πραξ. δ΄. 32). «Μὴ θορυβεῖσθε· διότι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι ἐν αὐτῷ» (Πράξ. κ΄, 10). «Καὶ εἶδον τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ» (Ἀποκ. κ΄. 4). Τὰ ἀνωτέρω χωρία εἶναι, νομίζω, ἀρκετὰ νὰ πείσουν πάντα ἄνθρωπον ὅτι ὄντως ἡ ποικίλη χρῆσις τῆς λέξεως ψυχὴ δὲν ἀποκλείει ποσῶς τὴν σημασίαν τοῦ ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ἓν ἰδιαίτερον συστατικὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅπερ ἐπιζῇ καὶ ὅπερ εἶναι ὑπεύθυνον διὰ πᾶσαν παράβασιν καὶ ἁμαρτίαν· ἄλλως δὲν θὰ συνενοούμεθα ποσῶς γράφοντες καὶ ὁμιλοῦντες καὶ ἀναγινώσκοντες. Αἱ ψυχαὶ τῶν πεπελεκισμένων, τὰς ὁποίας ὁ Ἰωάννης εἶδεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, εὑρίσκοντο πλησίον τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν

ἦσαν θνηταί, οὔτε θὰ ἐπέζων, οὔτε συνεπῶς θὰ τὰς ἔβλεπεν ὁ Ἰωάννης. Ἀπὸ τὸ ὅτι πολλάκις ἡ λέξις *ψυχὴ* δύναται νὰ σημαίνῃ *ζωήν*, δὲν ἕπεται ὅτι ἀποκλείεται ἄλλη τις χρῆσις αὐτῆς. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦναι σχῆμα ὀξύμωρον καὶ ἀντίφασις, ἐὰν ἐκλάβωμεν τὴν λέξιν ψυχὴν ὡς *ζωὴν* καὶ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι θνητή; Διότι τότε θὰ ἐλέγομεν ὅτι *ἡ ζωὴ εἶναι θνητὴ* καὶ τοιαῦτα ἰσχυριζόμενοι θὰ ἐγινόμεθα γελοῖοι καὶ εἰς τοὺς πλέον ἀπαιδεύτους καὶ ἀμορφώτους.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητὸς ἀλλ' ἡ *ψυχή του εἶναι ἀθάνατος*. *Ἡ ζωή του εἶναι ἀθάνατος*. Ὁ θάνατος διαλύει τὸν θνητὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ἐξ ὧν συνέστηκε. Ταῦτα εἶναι ἀλήθειαι Γραφικαὶ καὶ ἐπιστημονικαί, ἡ ἀπόρριψις τῶν ὁποίων θὰ καθίστα τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων προβληματικὴν καὶ θὰ ἔρριπτε τὸν ἄνθρωπον εἰς τοιοῦτον ἀδιέξοδον, ὥστε κανεὶς μῖτος τῆς Ἀριάδνης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν ἐξαγάγῃ ἐκεῖθεν.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἐννοοῦν νὰ φέρουν ἀντιλογίας εἰς πᾶν ζήτημα τιθέμενον πρὸ αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα εἶναι λίαν ἀνεπαρκὴς καὶ ἀναγκαζόμεθα νὰ χρησιμοποιῶμεν μίαν λέξιν διὰ νὰ ἐκφράζωμεν διαφόρους ἐννοίας, κατορθώνουν τινὲς νὰ παρασύρουν τοὺς ἁπλοϊκωτέρους εἰς διδασκαλίας ἄντικρυς ἀντιθέτους εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ φωτίσῃ τὴν καρδίαν παντὸς ἀναγνώστου ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀληθείας τῆς διαπιστωθείσης ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς αἰῶνας αἰώνων. Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Εἶδε πολλὰ φρικτὰ γεγονότα ἡ γηραλέα αὕτη γῆ, τὴν ὁποίαν πατοῦμεν, ἀλλ' ὀλίγα δύνανται νὰ συγκριθῶσι καὶ πόρρωθεν πρὸς τὴν καταστροφὴν τῆς Σμύρνης, ὑφ' ἃς ἰδιαιτέρας περιστάσεις συνετελέσθη, καὶ δὴ ἐν τῷ εἰκοστῷ αἰῶνι καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα εὐρωπαϊκῶν στόλων.

Ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας τρεῖς καὶ ἥμισυ οἱ κάτοικοι τῆς Σμύρνης καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶχον δοκιμάσει τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐννόμου τάξεως εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε ἐλησμόνησαν παντάπασι τὰς πικρίας τῆς προτέρας σκληρᾶς δουλείας, ἀγρίως ἐκδηλωθείσης πρὸ πάντων κατὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ ἔαρος τοῦ 1914 καὶ κατὰ τὰ ἀκολουθήσαντα τέσσαρα ἔτη τοῦ παγκοσμίου πολέμου· αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπιτόπιοι Τοῦρκοι διῆλθον ἔτη ἀνέσεως καὶ εἰς πᾶν αὐτῶν παράπονον ἦτο οὐ μόνον λίαν προσιτή, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐξόχως εὐμενὴς ἡ Ἑλληνικὴ διοίκησις. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐλευθερίας ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος προήγετο, αἱ τέχναι ἐξησκοῦντο, τὸ ἐμπόριον μεθ' ὅλην τὴν παγκόσμιον καχεξίαν ἱκανῶς ἐκινεῖτο, ἐλαμβάνοντο δὲ καὶ μέτρα πρὸς ἵδρυσιν πρακτικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ῥύθμι-

σιν τελειοτέραν τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως, εἰς ἣν ἀφίετο ἐλευθέρα ἡ ἅμιλλα τῶν διαφόρων ἰδιωτικῶν καὶ ξένων ἐπιχειρήσεων, ἡ τοσοῦτον συντελοῦσα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν αὐτῶν.

Ἡ Σμύρνη ἦτο εὐτυχής. Ἡ μόνη της ἀνησυχία προήρχετο ἐκ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος· ἀλλ᾽ οὐδέποτε ἐφαντάζετο τὸ μέλλον τόσον ἐρεβῶδες. Ἐπίστευεν ὅτι οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς οὐδέποτε θὰ ἀπηρνοῦντο τὰς μεγάλας ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, ἰδίως τῶν μικρῶν, τὰς ὁποίας τόσον ἐπιμόνως διεσάλπιζον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ παγκοσμίου πολέμου ὡς ἕνα τῶν σκοπῶν, δι᾽ οὓς ἐμάχοντο, καὶ διὰ τοῦτο ἡ κατάπληξις ὑπῆρξε βαθεῖα, ὅτι ἐξηγγέλθησαν αἱ ἀποφάσεις τῆς Διασκέψεως τῶν Παρισίων κατὰ Μάρτιον. Πάλιν ὅμως ἤλπιζον ὅτι αἱ κραυγαὶ διαμαρτυρίας, αἵτινες ἠγέρθησαν κατὰ τῶν ἀποφάσεων ἐκείνων, καὶ ἡ γενναιότης τῶν μαχητῶν, ἡ παρὰ τῶν ξένων ἀναγνωρισθεῖσα καὶ ὑμνηθεῖσα, θὰ ἀπέκρουον ὁριστικῶς τὸν ἐπικρεμασθέντα κίνδυνον. Καὶ ἡ Σμύρνη ἦτο εὐτυχής· τὰ καφενεῖά της πλήρη· τὰ κινηματοθέατρα ἐπ᾽ ἴσης· ἡ προκυμαία της κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν κοσμοβριθής· τὰ προάστειά της κατὰ πᾶσαν πρωΐαν διὰ σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων ἐξαπέστελλον τὰς χιλιάδας των εἰς τὰς ἐν τῇ πόλει ἐργασίας καὶ ἀπέσυρον αὐτὰς κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν· οἱ ἄνδρες φιλοτιμούμενοι νὰ ἐμφανίζωνται εἰς τὰ ἑσπερινὰ κέντρα μὲ ἐνδυμασίας καινουργεῖς καὶ νὰ δαπανῶσιν ἀφειδῶς εἰς ποτὰ καὶ διασκεδάσεις, αἱ γυναῖκες ἁμιλλώμεναι πρὸς ἀλλήλας εἰς πολυτέλειαν καὶ ἀναισχυντίαν, γενικῶς εἰπεῖν πάντες ἐφαίνοντο λησμονοῦντες ὅτι εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων τινῶν χιλιομέτρων ἦτο ἀκόμη ἐντεθρονισμένος ὁ βροτολοιγὸς Ἄρης, καὶ ὅτι ἡ εὐτυχία των, μετὰ τὰς ἐκδηλωθείσας τῶν ἰσχυρῶν διαθέσεις, ἵστατο πλέον ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.

Ὀλίγαι ἡμέραι ἤρκεσαν νὰ διαλύσωσι τὸ ὑπερτριετὲς ὄνειρον. Ἰδού, σιδηροδρομικῶς καταφθάνουσιν εἰς Σμύρνην περιδεεῖς κάτοικοι τοῦ ἐσωτερικοῦ, φέροντες ὅσας ἠδύναντο ἀποσκευάς. Ἀργότερον ἔρχονται μὲ τὰ ἁμάξιά των κατάφορτα ἕτεροι καὶ ἡ πόλις βαθμηδὸν πληροῦται προσφύγων. Ἡ Σμύρνη κρίνεται παρὰ πάντων τούτων καταφύγιον ἀσφαλές· διότι περιέχει πολλοὺς ξένους, οἵτινες ἀπὸ ἐτῶν καὶ δεκαετηρίδων ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ παροικίας. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς προαστείοις Ἄγγλοι, Γάλλοι, Ἰταλοί, Ὁλλανδοὶ καί τινες Ἀμερικανοί. Εἶναι δυνατὸν πάντες οὗτοι νὰ ἀφεθῶσιν ἄνευ προστασίας; καὶ τίς ἄλλη εἶναι ἡ σημασία τοῦ καταπλεύσαντος ἤδη «Σιδηροῦ Δουκὸς» μετ᾽ ἄλλων ἀγγλικῶν σκαφῶν καὶ τοῦ ἤδη καταπλέοντος Γαλλικοῦ καταδρομικοῦ καὶ τῶν ἐντὸς ὀλίγου καταφθανόντων ἄλλων πολεμικῶν; καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῇ οἱαδήποτε ἀταξία ἢ πρᾶξις βίας ἐντὸς τοιαύτης διεθνοῦς πόλεως; Ἐδῶ λοιπὸν ἡ ἀσφάλεια, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς εἰσβολῆς ἀτάκτων τυχὸν στιφῶν, ἢ μᾶλλον αἱ πρῶται ὧραι τῆς ἐλλείψεως ἀρχῶν καὶ χωροφυλακῆς. Ἴσως θὰ συμβῶσί τινα ἔκτροπα. Ἂς κλεισθῇ ἕκαστος ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ κατόπιν ἂς ἐξέλθῃ ὡς νομοταγὴς πολίτης τοῦ νέου καθεστῶτος. «Μὴ φοβεῖσθε», εἶπέ τις πρὸς οἰκογένειαν ἑτοιμάσασαν τὰς

ἀποσκευὰς αὐτῆς πρὸς ἔγκαιρον ἀναχώρησιν· «μύτη δὲν θὰ ῥαγίσῃ». Καὶ ἡ οἰκογένεια ἔλυσε τὰς ἀποσκευάς, καὶ ἐθρήνησε πικρῶς δι' αὐτό.

Ὁ γράφων εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν οἰκείων τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς πόλεως, ὡς καὶ οὐκ ὀλίγοι ἄλλοι ἔπραξαν· ἀλλ' ὅ,τι ἀνεγράφη εἰς τὰς ἐφημερίδας εἶναι πολλοστημόριον τῶν γενονότων, καὶ ὅσα ἤκουσε παρ' αὐτοπτῶν καὶ παθόντων εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐμπλήσωσι τὴν ψυχὴν τρόμου καὶ ὀδύνης. Ἤδη μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοῦ Σαββάτου, καθ' ἣν πρωτοπορεία τις Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἤρχισαν νὰ κρούωνται αἱ θύραι ἐπιτακτικῶς ἢ νὰ ἀνοίγωνται διὰ τῆς βίας καὶ νὰ ἀπαιτῶνται χρήματα παρὰ τῶν ἐνοικούντων, νὰ διαρπάζωνται δὲ πολύτιμα ἀντικείμενα, καὶ νὰ ἀποσπῶνται κοράσια ἀπὸ τῶν ἀγκαλῶν τῶν γονέων, ἵνα ἀπαχθῶσιν εἰς τουρκικὰ χαρέμια. Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης, ὁ φιλελεύθερος καὶ ἐνθουσιώδης Χρυσόστομος, κατὰ τὴν συμπίπτουσαν ἀφήγησιν πολλῶν, ἐφονεύθη, ἀφ' οὗ πρότερον ἐβασανίσθη. Βαθμηδὸν οἱ φόνοι ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐγίνοντο πυκνότεροι, ἀντίστασις δέ, ὡς λέγεται, τῶν Ἀρμενίων, συνηθροισμένων ἐν τῇ Μητροπόλει των, ἐξηρέθισαν ἔτι μᾶλλον τοὺς αἱμοδιψεῖς αὐτοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἴσως ἐπετάχυνε τὸ σχέδιον τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς πόλεως. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ὅτε ὁ ἀνθελληνικὸς διωγμὸς ἀνὰ τὰ παράλια ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ του, ὁ τότε Διοικητὴς τῆς Σμύρνης ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ «Γκιαοὺρ Ἰσμὶρ» θὰ ἐγίνετο Τουρκικὴ Σμύρνη καὶ ὁ περιώνυμος Φραγκομαχαλᾶς θὰ ἐγίνετο Τουρκομαχαλᾶς· ἀλλὰ πῶς τοῦτο ἦτο δυνατόν, ἐν ὅσῳ ὑπῆρχον ἐκεῖ καταστήματα ἀνήκοντα εἰς τὸν διεθνῆ κόσμον; Γενικὴ πυρκαϊὰ εἶναι τὸ ἀποτελεσματικώτατον μέσον. Τὰ μετὰ ταῦτα ἀκολουθήσαντα γεγονότα δὲν ἀνέτρεψαν, ἀλλὰ μόνον ἀνέστειλαν τοῦ σχεδίου ἐκείνην τὴν ἐκτέλεσιν, ἥτις ἤδη ἐσάρωσε τὰς Ἑλληνικὰς συνοικίας, τὴν Ἀρμενικὴν καὶ τὸν Φραγκομαχαλᾶν. Οἱ κάτοικοι περίτρομοι ἐξεχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ κατέληξαν εἰς τὴν προκυμαίαν ὡς εἰς τὸ ἀσφαλέστερον μέρος. Ἐκεῖ αἱ ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀσφυκτικῶς συνωστιζόμεναι διῆλθον ὥρας καὶ ἡμέρας ἀγωνίας, πείνης, δίψης καὶ ταλαιπωρίας ἀφαντάστου· ὅσοι δὲ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν σκεπάσματα ἢ δέματα ἠναγκάζοντο ὡς ἐκ τοῦ συνωστισμοῦ νὰ τὰ ἀφίνωσιν ἐκ τῶν χειρῶν των, συνεχῶς δὲ μεταξὺ αὐτῶν διεισδύνοντες Τοῦρκοι ὡπλισμένοι ἠρεύνων θυλάκια ἢ ἀπέσυρον νέους ὡς στρατευσίμους καὶ «ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας». Οἱ πυροβολισμοὶ δὲν ἔπαυον καὶ πολλοὶ ἔπιπτον νεκροί, ἄλλοι δὲ ἔπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα διασωθῶσιν ἐπὶ τῶν πλοίων, καὶ τὰ πτώματα κατέστιζον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ὡς τόσα μικρὰ πλοιάρια. . . . . . .

Ῥίπτομεν τὸν πέπλον τῆς σιωπῆς ἐπὶ λεπτομερειῶν, αἵτινες καὶ νὰ μνημονευθῶσιν εἶναί τι φρικτὸν καὶ ἀποτρόπαιον· ἀλλὰ διὰ τὸν «Ἀστέρα» καὶ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ σκέψεις τινες παρουσιάζονται σχετικαὶ πρὸς τὰ γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ἀποκομίσωμεν κάποιαν διδασκαλίαν.

α') Ἡ εὐτυχία του ἀνθρώπου δὲν συνίσταται εἰς τὰ κτήματα καὶ εἰς τὰ χρήματα· οὔτε εἶναι ταῦτα ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ θησαυρός. Θεομηνία ἐπερχομένη δύναται νὰ καταστρέψῃ τὰ κτήματα, κλέπται καὶ λησταὶ ἁρπάζουσι τὰ χρήματα καὶ τὰ πο-

λύτιμα κοσμήματα, πόλεμος ἐπερχόμενος ἀνατρέπει τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, ἡ βαρβαρότης ἐπικρατήσασα διαπράττει ὅσα ἤδη διεπράχθησαν ἐν Σμύρνῃ. Μόνον ὅ,τι εἶναι πνευματικὸν ἔχει πραγματικὴν ἀξίαν καὶ εἶναι ἀναφαίρετον ἀγαθόν· ἀλλὰ τὸ πνευματικὸν ἀγαθὸν μόνον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναται νὰ ἀποκτηθῇ πραγματικῶς.

β΄) Ἀπατηλὴ εἶναι ἡ διάκρισις μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν. «Δὲν εἰσεφέρομεν οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον, εἶναι φανερὸν ὅτι οὐδὲ νὰ ἐκφέρωμέν τι δυνάμεθα», παρατηρεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α΄ Τιμ. ς΄. 7)· καὶ ὅσοι Σμυρναῖοι ἐκαυχῶντο διὰ τὰ πλούτη των, εἶδον ἑαυτοὺς ἰσοπεδωθέντας πρὸς τοὺς πτωχοτάτους ὑπὸ τὸν ὁδοστρωτῆρα τῆς κοινῆς συμφορᾶς. Ὁ εὐνοηθεὶς δι᾿ εὐημερίας ἃς ἐνθυμῆται ὅτι οὐδὲν κοσμικὸν ἀγαθὸν εἶναι σταθερὸν καὶ παραμόνιμον.

γ΄) Ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ ἐπίδειξις εἶχον πρὸ πολλοῦ στήσει τὸν θρόνον των ἐν Σμύρνῃ· ἡ δὲ ἀνηθικότης καὶ ἡ αἰσχροκέρδεια, φυσικαὶ αὐτῶν θεραπαινίδες, εἶχον ἀναπτυχθῇ καταπληκτικῶς. Ἡ πόλις, ἥτις πρὸ δεκαετηρίδος ἔτι ἐκαλεῖτο «φτωχομάννα» διὰ τὴν εὐθηνίαν τῆς ζωῆς, εἶχε καταστῇ ἡ ἕδρα τῆς ἀκριβωτέρας ζωῆς οὐ μόνον ἀνὰ τὴν Μεσόγειον, ἀλλὰ καὶ καθ᾿ ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην. Ἡ ἐπελθοῦσα συμφορὰ ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως τρομερὸν ῥάπισμα, εἰς τὸ ὁποῖον συμπεριελήφθη καὶ πᾶν ὑγιέστερον στοιχεῖον, ὡς συμβαίνει εἰς παρομοίας γενικὰς καταστροφάς.

δ΄) Ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐγκατελείφθη μόνη εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα ἐν Σμύρνῃ τραγικὴ καταστροφὴ ἐγένετο ὑπὸ τὰ ὄμματα εὐρωπαϊκῶν στόλων, εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ὁ λεγόμενος εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι λέξις κενή, καὶ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτοῦ ἔχει πολὺ ὀλίγους ὀπαδούς. Ἡ φράσις «Χριστιανικὰ ἔθνη» δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διότι τοιαῦτα ἔθνη δὲν ὑπάρχουσι· μόλις ὑπάρχουσιν ἄτομα, τὰ ὁποῖα δύνανται δικαίως νὰ ὀνομασθῶσι Χριστιανοί, ἀλλ᾿ ἡ μεγίστη πλειονότης ἐν ἑκάστῳ ἔθνει πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ Χριστιανική. Τὸ ψεῦδος, ὁ δόλος, ἡ ὑπόκρισις, ἡ ἀπληστία, ἡ φιληδονία, ὁ φθόνος, ἡ ἔπαρσις, ἡ ἐκδικητικότης καὶ πλεῖστα ἄλλα κακὰ εἶναι τὰ διευθύνσντα τὰς σκέψεις, τοὺς πόθους καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων γενικῶς· ἀλλὰ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ποίαν σχέσιν δύνανται νὰ ἔχωσι πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ποίαν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστιανικοῦ ὀνόματος; Διὰ τοῦτο ὀφείλει ἕκαστος νὰ ἐξετάσῃ ἑαυτὸν καὶ νὰ φιλοτιμηθῇ νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦτο δικαίως καὶ ἀληθῶς, ὑποτασσόμενος ἅπαξ διὰ παντὸς καὶ παραδιδόμενος εἰς τὸν μόνον δυνάμενον νὰ μορφώσῃ αὐτὸν τοιοῦτον, ἤτοι εἰς τὸν μόνον Σωτῆρα τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ξ. Π. Μόσχου.

ΤΟ ΣΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Διήγημα τῶν ἡμερῶν τοῦ Νέρωνος.

(συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἐνώπιον τῆς διαταγῆς ταύτης τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Μάρκος ἔμεινεν ἄναυδος. Καὶ ὁ πονηρὸς Τιγελλῖνος, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐκπλήξεως τοῦ Μάρκου, ἔσπευσε νὰ περικυκλώσῃ τὴν Βιργινίαν μὲ τοὺς στρατιώτας του καὶ νὰ τὴν ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν θύραν. Ἡ κόρη οὐδεμίαν ἀντίστασιν προέβαλε· μόνον ἐστράφη πρὸς τὸν ἀκίνητον Μάρκον καὶ τῷ εἶπε μὲ βλέμμα πλῆρες γλυκείας στοργῆς·

— «Χαῖρε, κύριε διοικητά, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ναζωραίου Ἰησοῦ εἴθε νὰ σὲ φυλάξῃ, νὰ σὲ φωτίσῃ καὶ νὰ σὲ φέρῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν!»

Καὶ τοῦτο εἰποῦσα, ἀπῆλθεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς κουστωδίας τοῦ Τιγελλίνου.

Ὁ Μάρκος, συνελθὼν ἀμέσως ἐκ τῆς παραζάλης του, διῆλθε τὴν νύκτα βηματίζων καὶ καιόμενος ὑπὸ πυρετοῦ. Ἠννόησεν ὁλόκληρον τὴν πλεκτάνην, ἥτις εἶχεν ἐξυφανθῆ ὑπὸ τῆς Αἰμιλίας, τῆς Ποππαίας καὶ τοῦ Τιγελλίνου ἐναντίον του καὶ ἐναντίον τῆς Χριστιανῆς κόρης. Καὶ ἠννόησεν ὅτι ἡ Βιργινία ἦτο χαμένη, ἂν δὲν κατώρθωνε νὰ ζητήσῃ χάριν ὑπὲρ αὐτῆς ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Θὰ ἦτο τοῦτο κατορθωτόν; Ὁ Μάρκος ἐγνώριζε καλὰ τὸν Νέρωνα· τὸν ἤξευρεν ὡς εὐμετάβλητον καὶ ἄστατον χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ μεταπείσῃ, ἀλλ' ἤξευρε συνάμα ὅτι ὁ Νέρων ἤγετο καὶ ἐφέρετο ὑπὸ τῆς Ποππαίας καὶ ὅτι αὕτη, ἐκ ζηλοτυπίας καὶ παρακινουμένη ὑπὸ τῆς Αἰμιλίας, δὲν θὰ ἄφινε νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ σωτηρία τῆς Βιργινίας.

Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἡ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καταφυγὴ ἦτο καὶ ἡ μόνη ἐλπίς· ὅθεν ὁ Μάρκος ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ τὴν δοκιμὴν καὶ ἐπερίμενε μὲ ἀνυπομονησίαν ἀγωνιώδη νὰ ἐξημερώσῃ. Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ἡ αὐγὴ καὶ ὁ ἥλιος διέχεε πάλιν τὰς ἀκτῖνάς του ἐπὶ τῆς Αἰωνίας Πόλεως. Ὁ Μάρκος, ἱστάμενος πλησίον εἰς τὸ παράθυρον, ἀνετριχίασε σκεφθεὶς ὅτι πρὶν ἡ δύσῃ ὁ ἥλιος τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἡ ἀγαπητὴ αὕτη κόρη, μὲ ἑκατοντάδας τῶν ὁμοθρήσκων της, θὰ εὕρισκε τρομερὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ἐὰν δὲν κατώρθωνε αὐτὸς νὰ τὴν σώσῃ. Ὁ ἥλιος ἤδη ἐφώτιζε τὸ Παλάτιον, ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Νέρων, τὴν φυλακήν, ὅπου ἐκρατεῖτο ἡ Βιργινία, τὸ Πραιτώριον, ὅπου μετ' ὀλίγον θὰ ἐδικάζετο, τὸ Ἀμφιθέατρον, ὅπου θὰ ἐθανατώνετο.

Ὅταν ἤνοιξαν αἱ πύλαι τοῦ Πραιτωρίου ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὁ πρῶτος, ὅστις εἰσῆλθεν, ἦτο ὁ Μάρκος. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς σχεδὸν δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν, τόσον εἶχε μεταβληθῆ ἀπὸ τὴν μακρὰν ἀγωνίαν τῆς νυκτός. Τὸ πρόσωπόν του εἶχε χρῶμα νεκρικόν, οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν βυθισμένοι, τὰ χείλη του ὠχρά — εἶχε γηράσει ἐντὸς μιᾶς νυκτός.

Εἰς τὸ Πραιτώριον ἔμαθεν ὅτι ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ὅσοι εἶχον συλληφθῆ εἰς

τὸ ἄλσος, θὰ ἐδικάζοντο ἐν σώματι, καὶ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν εὑρίσκετο καὶ ἡ Βιργινία. Ἀντελήφθη δὲ ὅτι ἡ δίκη των θὰ ἦτο παρῳδία, καθότι ἦτο ἤδη προαποφασισμένη ἡ καταδίκη των εἰς θάνατον.

Μετ' ὀλίγον ἐγέμισε τὸ Πραιτώριον καὶ εἰσῆλθον οἱ Χριστιανοὶ δέσμιοι. Ὁ Πραίτωρ ἐκλήρωσε τοὺς δικαστὰς καὶ ἤρχισεν ἡ δίκη. Ἀλλ' ὁποία διακωμῴδησις τῆς πεφημισμένης Ρωμαϊκῆς δικαιοσύνης! Ὁ Πραίτωρ, ὡς πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς ἀνέπτυξαν τὴν κατηγορίαν· ὁ Τιγελλῖνος καὶ ὁ Λικίνιος καθὼς καὶ ὁ κατάσκοπος Περεγρῖνος ἐξητάσθησαν ὡς μάρτυρες τῆς κατηγορίας, οἵτινες ἐβεβαίωσαν ὅτι οἱ κατηγορούμενοι συνελήφθησαν ἐπ' αὐτοφώρῳ συνωμοτοῦντες κατὰ τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τελοῦντες τὰ μυστήρια μιᾶς νέας, ἀπηγορευμένης θρησκείας. Ὁ Μάρκος ἐξητάσθη μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπέμβασίν του εἰς τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Τιγελλίνου καὶ τῶν στρατιωτῶν του κατὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ ἄλσος. Εἰς οὐδένα τῶν κατηγορουμένων ἐπετράπη νὰ ἀπολογηθῇ, οὔτε τοῖς ἐδόθησαν συνήγοροι. Καὶ ἐνῷ ὁ νόμος ἀπῄτει, ὅπως ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου μὴ ἐκδοθῇ εἰμὴ μετὰ μεσημβρίαν, τὸ δικαστήριον ἀμέσως κατεδίκασεν ὅλους τοὺς κατηγορουμένους εἰς θάνατον καὶ διέταξε νὰ μεταφερθοῦν σιδηροδέσμιοι ὑπὸ ἰσχυρὰν συνοδείαν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ Ἀμφιθεάτρου.

Ὁ Μάρκος παρηκολούθησε μὲ ἀγωνίαν τὴν δίκην, ἔχων προσηλωμένον τὸ βλέμμα του εἰς τὴν Βιργινίαν, ἡ ὁποία μόλις ἐφαίνετο προσέχουσα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς δίκης, διότι ἦτο ἀπησχολημένη μὲ τὸ νὰ ὑποβαστάζῃ τὸν μικρὸν Στέφανον, ὅστις ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τοῦ Λικινίου μόλις μὲ δυσκολίαν καὶ δριμυτάτους πόνους ἠδύνατο νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του. Μόνον ὅταν τὸ δικαστήριον ἐξέδωκε τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, τότε ἡ Βιργινία ἔστρεψε τὴν κεφαλήν της καὶ ἐκύτταξε τὸν Μάρκον μὲ ἔκφρασιν βαθείας ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ της καὶ ὡσεὶ ἐνθαρρύνουσα αὐτὸν ὡσαύτως νὰ πιστεύσῃ εἰς Ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ. Ὁ Μάρκος ἔτρεμεν ὡς τὸ φύλλον, ὅταν τὴν εἶδε νὰ ἀπέρχεται μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους καταδίκους. Εὐθὺς δὲ ἐπήδησεν εἰς τὴν ἅμαξάν του καὶ διέταξε τὸν ἡνίοχον νὰ σπεύσῃ πρὸς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Νέρωνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ὁ Μάρκος εἶχε λάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ μετέλθῃ πᾶν μέσον πλησίον τοῦ Νέρωνος, ὅπως τοῦ ἀποσπάσῃ τὴν χάριν ὑπὲρ τῆς Βιργινίας. Εἶχε προσφέρει πολλὰς ὑπηρεσίας πρὸς τὸν Νέρωνα, τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ, καὶ εἶχε πεποίθησιν ὅτι, ἂν ἠδύνατο νὰ τὸν εὕρῃ μόνον καὶ νὰ τῷ ὁμιλήσῃ ἰδιαιτέρως, θὰ κατώρθωνε νὰ σώσῃ τὴν ἀγαπητήν του. Ἀλλὰ θὰ τὸν εὕρισκε μόνον του; Αὐτὸ ἦτο τὸ ἐρώτημα καὶ ἡ ἀμφιβολία, ἡ ὁποία τὸν ἐβασάνιζεν, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

Ὁ Νέρων εὑρίσκετο ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς μίαν αἴθουσαν, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ ἀρκετοὺς αὐλικούς. Ἐκάθητο ἐπάνω εἰς ἕνα θρόνον χρυσοποίκιλτον, ἔχων

δεξιά του τὴν Ποππαίαν. Παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ποππαίας ἐκάθητο ἡ Αἰμιλία. Ὄπισθεν τοῦ αὐτοκράτορος ἐστέκοντο οἱ μαῦροι σωματοφύλακές του, ἔμπροσθεν δὲ αὐτοῦ ἐγονυπέτει ὁ οἰνοχόος του, ὅστις ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ γεύεται ἑκάστου ποτηρίου, τὸ ὁποῖον προσέφερεν εἰς τὸν Νέρωνα, διὰ τὸν φόβον δηλητηριάσεως τοῦ μονάρχου.

Τὴν πρωΐαν ἐκείνην ὁ Νέρων ἦτο ζωηρὸς καὶ εὔθυμος, λέγων εἰς τὴν Ποππαίαν·

— «Τὸ θέαμα σήμερον εἰς τὸ Ἀμφιθέατρον, ἀγαπητή μου, θὰ ἦναι τὸ λαμπρότερον ποῦ εἴδαμεν ἕως τώρα. Θὰ ἔχῃ ἀγῶνας δρόμου καὶ ἁρματοδρομίας, ἀγῶνας μονομάχων, τὸ προσωπεῖον τῆς Ἀφροδίτης καὶ πάλην διακοσίων Χριστιανῶν μὲ λέοντας καὶ τίγρεις!» Καὶ καγχάζων καὶ τρίβων τὰς χεῖράς του, ἐστράφη πρὸς ἕνα ὑπασπιστήν του, λέγων·

— «Αὐτὰ τὰ θηρία εἶναι νηστικὰ καὶ ἄγρια, Μέτουλλε;»

— «Μάλιστα, Καῖσαρ!» ἀπήντησεν ὁ Μέτουλλος· «τέτοια ἄγρια θηρία δὲν εἶδεν ἀκόμη ἡ Ρώμη.»

— «Εὖγε, εὖγε!» εἶπεν ὁ αἱμοβόρος τύραννος· «καὶ ὅταν δύσῃ ὁ ἥλιος, θὰ ἔχωμεν φωταψίαν μὲ τοὺς ζωντανοὺς φανοὺς γύρω εἰς τὸ Ἀμφιθέατρον. Νὰ δέσετε αὐτοὺς τοὺς Χριστιανοὺς καλά, νὰ τοὺς ἀλείψετε καλὰ μὲ πίσσαν καὶ ἔλαιον, καὶ ὅταν ἐγὼ δώσω τὸ σύνθημα, νὰ τοὺς ἀνάψετε! Χᾶ, χᾶ! Εἶμαι περίεργος νὰ τοὺς ἰδῶ τί μορφασμοὺς θὰ κάνουν, ὅταν καίονται!»

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὁ Τιγελλῖνος καὶ πλησιάσας ἐγονυπέτησεν ἔμπροσθεν τοῦ θρόνου.

— «Ἔ, Τιγελλῖνε! Τί τρέχει;» ἠρώτησεν ὁ Νέρων ἀνυπομόνως.

— «Μεγαλειότατε, ἡ Χριστιανὴ κόρη συνελήφθη, ὅπως διέταξες», ἀπεκρίθη ὁ στρατοπεδάρχης.

— «Εὖγε!» ἀνεφώνησεν ὁ αὐτοκράτωρ· «νὰ τὴν ἀλείψετε μὲ πίσσαν καὶ αὐτὴν καὶ νὰ τὴν τοποθετήσετε κοντὰ εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Μάρκου, διὰ νὰ τὴν ἀνάψετε τὸ βράδυ καὶ νὰ τοῦ φέγγῃ! Χᾶ, χᾶ, χᾶ! Καὶ τί εἶπεν ὁ Μάρκος, ὅταν τοῦ ’πῆρες τὴν ἐρωμένην του;»

— «Ἐξέσπασεν εἰς ὕβρεις ἐναντίον σου, Μεγαλειότατε, καὶ ἐναντίον τῆς Ρώμης καὶ τῶν νόμων», ἀπήντησεν ὁ πονηρὸς Τιγελλῖνος, γνωρίζων πῶς νὰ κεντήσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ τυράννου.

— Πῶς; Ἐτόλμησεν;» ἐφώναξεν ὁ Νέρων ἐν ὀργῇ, ἀλλὰ καὶ τρέμων, διότι ἦτο κατὰ βάθος δειλός.

Ἡ Ποππαία ἠννόησε τὸν σκοπὸν τοῦ Τιγελλίνου, τοῦ νὰ καταστρέψῃ τὸν Μάρκον, καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευσε νὰ τὸν ἐξουδετερώσῃ, καταπραΰνουσα τὸν Νέρωνα·

— «Μὴ τὸν συνερίζεσαι, Καῖσαρ. Νέος εἶναι καὶ τοῦ ἐπήρατε αὐτὴν τὴν ἐρωμένην του. Φυσικὸν ἦτο νὰ παραφερθῇ πρὸς στιγμήν, ἀλλὰ γρήγορα θὰ τοῦ περάσῃ· διότι ὁ Μάρκος εἶναι πιστὸς πρὸς σέ.»

— «Ἔχεις δίκαιον,» ἀπήντησεν ὁ Νέρων, ὅστις ἦτο ὡς ὁ πηλὸς εἰς τὰς χεῖρας

τῆς πανούργου αὐτῆς γυναικός. «Δὲν πρέπει νὰ τὰ χαλάσωμεν μὲ τὸν Μάρκον. Ἀλλὰ εἰπέ μοι, Τιγελλῖνε, αὐτὴ ἡ κόρη τί ἔκαμεν ὅταν τὴν συνέλαβες; Ἐφώναξεν, ἐλιποθύμησεν, ἐζήτησεν ἔλεος;»

— «Ὄχι, Μεγαλειότατε, ἦτο ἀτάραχος και δὲν ἔφερε καμμίαν ἀντίστασιν.»

— «Περίεργοι αὐτοὶ οἱ Χριστιανοί! Πεθαίνουν μὲ τόσην ψυχραιμίαν, ποῦ ὁ σκοτωμός των χάνει ὅλην τὴν ἀπόλαυσίν του!» εἶπεν ὁ Νέρων σκυθρωπάζων. «Τέλος πάντων, θὰ ἴδωμεν σήμερον εἰς τὸ Ἀμφιθέατρον ἂν δὲν θὰ 'μπορέσωμεν νὰ τοὺς κάμωμεν νὰ βάλουν τῆς φωνές!»

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ἀξιωματικός τις τῆς φρουρᾶς καὶ ὑποκλιθεὶς ἐνώπιον τοῦ Νέρωνος, εἶπε·

— «Μεγαλειότατε Καῖσαρ, ὁ διοικητὴς Μάρκος ζητεῖ ἀκρόασιν.»

— «Πῶς; πῶς; ὁ Μάρκος; ἀκρόασιν; τώρα;» ἐτραύλισεν ὁ δειλὸς μονάρχης μὲ ταραχήν· «τί λέγεις, Ποππαία; Νὰ μὴ τὸν δεχθῶ—ὄχι τώρα, αὔριον, ἔ;

— «Καλήτερα δέξου τον τώρα, Καῖσαρ, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὸν φοβεῖσαι,» ἀπήντησεν ἡ πονηρὰ Ποππαία, ἥτις εἶχε τοὺς λόγους της νὰ θέλῃ νὰ ἦναι παροῦσα εἰς τὴν ἀκρόασιν.

— «Ὅτι τὸν φοβοῦμαι;» ἐφώναξεν ὁ Νέρων μὲ ὀργήν· «ἕνας Νέρων νὰ φοβηθῇ ἕνα Μάρκον; Ἀστειεύεσαι; Ἕνας θεὸς δὲν φοβεῖται κανένα ἄνθρωπον! Ἂς ἔλθῃ μέσα!» Καὶ στραφεὶς πρὸς τόν οἰνοχόον τῷ ἔκαμε νεῦμα νὰ τῷ βάλῃ νὰ πίῃ, ἀφοῦ δὲ ὁ οἰνοχόος πρῶτος ἔπιεν ἐκ τοῦ ποτηρίου, ὁ Νέρων τὸ ἐρρόφησεν ὁλόκληρον μὲ τρέμουσαν χεῖρα. Καθὼς ἀπέδωκε πάλιν τὸ ποτήριον, εἰσῆλθεν ὁ Μάρκος.

Ὁ νεαρὸς διοικητής, ἅμα εἶδεν ὅτι τὸν Νέρωνα περιεστοίχιζεν ἡ Ποππαία, ἡ Αἰμιλία καὶ ὁ Τιγελλῖνος, ᾐσθάνθη ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ἦλθεν. Ἐν τούτοις, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ μίαν τελευταίαν, ἀπέλπιδα προσπάθειαν. Διὸ προχωρήσας καὶ γονυπετήσας ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Νέρωνος, εἶπε·

— «Χαῖρε, Καῖσαρ!» Καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν Ποππαίαν μὲ ὑπόκλισιν· «Χαῖρε, Μεγαλειοτάτη!»

Ὁ Νέρων, ἀφοῦ προσεποιήθη ὅτι ἀναγινώσκει τὸ πρόγραμμα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀμφιθεάτρου, ἐσήκωσε τὸ βλέμμα του καὶ εἶπε μὲ ψυχρότητα·

— «Λοιπόν, κύριε διοικητά, τὶ θέλεις ἀπὸ ἡμᾶς;»

— «Ἔλεος, Μεγαλειότατε!» ἀπήντησεν ὁ Μάρκος·

Μὲ προσποιητὴν ἔκπληξιν ὁ Νέρων εἶπεν·

— «Ἔλεος; Ὁ Μάρκος; Καὶ τὶ ἔπραξες, διὰ τὸ ὁποῖον ζητεῖς τὸ ἔλεός μου;

— «Ὄχι διὰ τὸν ἑαυτόν μου, Καῖσαρ, διότι ἐγὼ σὲ ὑπηρέτησα εἰς πάντα πιστῶς. Ζητῶ ἔλεος διὰ μίαν ἀθῴαν κόρην, διὰ τὴν Χριστιανὴν Βιργινίαν».

— «Ἀλλ' αὐτὴ δὲν εἶναι ἀθῴα», ἀπήντησε μὲ παγερὰν φωνὴν ὁ Νέρων, καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐστράφη πάλιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ προγράμματος.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Μάρκου ἤστραψαν ἐξ ὀργῆς διὰ τὴν περιφρόνησιν ταύτην,

ἀλλὰ συνεκράτησεν ἑαυτὸν χάριν τῆς σωτηρίας τῆς Βιργινίας. Διὰ τοῦτο ἠρκέσθη νὰ ἐρωτήσῃ μὲ ἠρεμίαν τὸν Νέρωνα·

— « Καὶ διὰ ποῖον ἔγκλημα κατηγορεῖται ; »

Ὁ Νέρων ἐτινάχθη.

— « Τοῦτο σὺ καλῶς τὸ γνωρίζεις. Κατηγορεῖται ὅτι εἶναι Χριστιανή», ἀπήντησε.

— « Καὶ ποῖος τὴν κατηγορεῖ, Μεγαλειότατε ; »

— « Νά, ὁ Τιγελλῖνος ἐδῶ καὶ . . . . ἄλλοι. »

— « Ὡραία ἀπόδειξις ! » εἶπεν ὁ Μάρκος, ῥίπτων βλέμμα περιφρονήσεως εἰς τὸν Τιγελλῖνον καὶ τὴν Αἰμιλίαν.

— « Πῶς ; Ἀρνεῖσαι ὅτι συνελήφθη ἡ κόρη αὐτὴ εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς αἱρέσεως τῶν Χριστιανῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν λατρείαν των ; » ἀπήντησεν ὁ Τιγγελλῖνος.

— « Καὶ τί κακὸν ἔπραξεν ; Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ὁ Καῖσαρ δὲν ἔχει εἰς ὅλον τὸ κράτος του ὑπηκόους πιστοτέρους καὶ τιμιωτέρους ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Χριστιανοὺς, » εἶπεν ὁ Μάρκος.

— « Δὲν τοὺς θέλω τέτοιους ὑπηκόους, » ἀπήντησεν ὁ Νέρων, «οἱ ὁποῖοι λατρεύουν ὡς Θεὸν ἕνα ἄθλιον Ἑβραῖον, ὁ ὁποῖος ἐσταυρώθη μεταξὺ δύο λῃστῶν. Ἐπὶ τέλους ἐγὼ ἔχω ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου καὶ ἐγὼ ἀπεφάσισα ὅτι αὐτὴ ἡ κόρη θὰ ἀποθάνῃ σήμερον μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους ! » Καὶ πάλιν ἐστράφη προσποιούμενος ὅτι κάτι ζητεῖ εἰς τὸ μικρὸν τραπέζιον, τὸ ὁποῖον ἦτο πλησίον του.

Ἀλλ' ὁ Μάρκος ἠθέλησε νὰ κάμῃ μίαν τελευταίαν προσπάθειαν.

— « Ἄκουσόν με, Μεγαλειότατε ! Μὲ γνωρίζεις ὅτι εἶμαι καὶ ὑπῆρξα πάντοτε πιστός σου ὑπηρέτης. Ἔχεις πολλοὺς κόλακας τριγύρω σου, ἀλλ' ὀλίγους φίλους ὡσὰν ἐμέ. Ἕως τώρα δέν σοῦ ἐζήτησα τίποτε. Θὰ μοῦ ἀρνηθῇς αὐτὴν τὴν μικρὰν χάριν — τὴν ζωὴν μιᾶς πτωχῆς κόρης ; »

Εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ Μάρκου ὁ Νέρων ἐταράχθη. Ἠσθάνθη ὅτι πράγματι ἐξ ὅλων τῶν αὐλικῶν καὶ μεγιστάνων του πολὺ ὀλίγοι ἦσαν ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε τόσην πεποίθησιν, ὅσην εἰς τὸν γενναῖον τοῦτον καὶ εἰλικρινῆ νέον, ὅστις εἶχε πάντοτε διαπρέψει εἰς ὅ,τι τῷ ἀνέθηκε. Καὶ ἐσκέφθη : Ἐπὶ τέλους, τίνα σημασίαν εἶχε τὸ ζήτημα τῆς κόρης αὐτῆς, τὸ ἂν θὰ ἔζῃ ἢ θὰ ἐθανατώνετο. Διατὶ νὰ μὴ εὐχαριστήσῃ τὸν Μάρκον ; Καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν Ποππαίαν εἶπε·

— « Ποππαία, τί λέγεις ; Ἂς τοῦ χαρίσωμεν τὴν ζωὴν τῆς κόρης, ἔ ; »

Ἀλλ' ἡ ζηλότυπος Ποππαία ἦτο ἀμείλικτος καὶ ἀπεκρίθη ἀποτόμως·

— « Ὄχι ! » Καὶ ἡ λέξις αὐτὴ ἔκαμε τὸν Νέρωνα πάλιν νὰ μεταστραφῇ. Ὅθεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Μάρκον, εἶπε·

— « Δὲν γίνεται, Μάρκε. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἐχθροὶ καὶ ἐμοῦ καὶ τῆς Πολιτείας. Ἡ κόρη αὐτὴ εἶναι Χριστιανή, ἑπομένως πρέπει νά ἀποθάνῃ. Μίαν μόνον συγκατάβασιν θὰ τῆς κάμω, πρὸς χάριν σου. Ἂς ἀπαρνηθῇ δημοσίᾳ τὴν δεισιδαιμονίαν αὐτὴν τοῦ ἐσταυρωμένου Θεοῦ της, καὶ τῆς χαρίζω τὴν ζωήν ! »

— « Καὶ ἐὰν δὲν θελήσῃ ; » ἠρώτησεν ὁ Μάρκος.

— « Τότε θὰ ἀποθάνῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ! Εἶπα καὶ ἐλάλησα, » εἶπεν ὁ Νέρων ἐγειρόμενος. Καὶ λαβὼν τὸν βραχίονα τῆς Ποππαίας, κατῆλθε τοῦ θρόνου καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν θύραν, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς αὐλικούς του.

(ἀκολουθεῖ.)

ΔΙΕΘΝΗ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

διὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον 1922.

Κυριακὴ 6 Νοεμβρίου.

Ὁ Ἰησοῦς, ὁ Μέγας Διδάσκαλος (Λουκ. ς'. 1-49)

Ἐποχή: Ἔτος 28 μ. Χρ.

Οὐδέποτε ἄνθρωπος πρὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ κατόπιν Αὐτοῦ ἐδίδαξε τόσον ὑψηλὰς ἀρχάς, ὅσον Αὐτὸς (Ἰωάν. 3'. 46). Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους διδασκαλία του καὶ ἐν γένει οἱ λόγοι Του, αἱ παραβολαί Του, ἡ ζωή Του ἔδωκαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα νέους ὁρίζοντας, νέους κανόνας ζωῆς.

Τὸ προκείμενον κεφάλαιον ἀναγράφει πρῶτον δύο ἐπεισόδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἀφορμὴν ὁ Κύριος ἡμῶν νὰ διατυπώσῃ ἓν σπουδαιότατον μάθημα—τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν καὶ τὸν ἀληθῆ προορισμὸν τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, καὶ διεκήρυξεν ὅτι τὸ Σάββατον (ὅπερ ἦτο ἡ ἁγία ἡμέρα τῶν Ἰουδαίων) ἐνομοθετήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν πνευματικὴν εὐλογίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι διὰ τὴν ὑποδούλωσίν του εἰς τύπους κενούς. Ὅτι ἡ πράγματι θεάρεστος τήρησις τῆς ἁγίας ἡμέρας εἶναι ἡ χρησιμοποίησις αὐτῆς εἰς ἔργα ἐλέους καὶ πνευματικῆς τρυφῆς. Κατόπιν ἀφηγεῖται ὁ Λουκᾶς συνοπτικῶς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους διδασκαλίαν τὴν ὁποίαν ὁ Ματθαῖος παραθέτει ἐν ἐκτάσει (Ματθ. ε' ζ',). Ἡ κεντρικὴ διδασκαλία τοῦ κεφαλαίου τούτου εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον—διδασκαλία, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν Ἰουδαῖοι μὲ τὸν Φαρισαϊσμόν των εἶχον λησμονήσει, ὁ δὲ λοιπὸς κόσμος ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀκούσει. Πρῶτος ὁ Χριστὸς ἐκήρυξε τό : «Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως».

Κυριακὴ 13 Νοεμβρίου.

Ὁ Ἰησοῦς, ὁ Φίλος τῶν ἁμαρτωλῶν (Λουκ. ζ'.)

Ἐποχή: Ἔτος 28 μ. Χρ.

Ὁ Χριστὸς διέφερεν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους φιλοσόφους καὶ διδασκάλους. Ἐκεῖνοι ἦσαν ὅλοι λόγιοι, ζῶντες ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν των καὶ συζητοῦντες περὶ διαφόρων φιλοσοφικῶν θεωριῶν καὶ συστημάτων. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν πεφυσιωμένοι καὶ σχολαστικοί, καυχώμενοι διὰ τὰς γνώσεις των ἀλλὰ μηδόλως ἐνδιαφερόμενοι διὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ὁ Ἰησοῦς ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἦλθε νὰ καλέσῃ τοὺς δικαίους ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸ ἀπολωλός. Ἦτο ὁ ἀνεγνωρισμένος φίλος τῶν τελωνῶν καὶ

ἁμαρτωλῶν. Ἐκήρυττε σωτηρίαν εἰς πάντας καὶ ἐκάλει τοὺς πάντας νὰ ἔλθουν πρὸς Αὐτὸν διὰ νὰ εὕρουν ἀνάπαυσιν καὶ εἰρήνην. Ἐδήλωσεν ὅτι τὸν ἐρχόμενον πρὸς Αὐτὸν δὲν ἤθελεν ἀπορρίψει. Ἐδίδασκεν ὅτι ὁ αἴσχιστος τῶν ἁμαρτωλῶν δύναται διὰ τῆς μετανοίας νὰ εὕρῃ συγχώρησιν.

Ὁ Χριστός, ὅπως ὁ πατὴρ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, τρέχει εἰς προϋπάντησιν τοῦ μετανοοῦντος ἁμαρτωλοῦ καὶ δέχεται καὶ παρηγορεῖ καὶ καθαρίζει καὶ εὐλογεῖ αὐτόν. Ὁ Χριστὸς ἑλκύει πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἁμαρτωλὸν οὐχὶ διὰ τῆς βίας ἢ διὰ τῆς δωροδοκίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης.

Κυριακὴ 20 Νοεμβρίου.

Ὁ Ἰησοῦς ὁ μέγας Ἱεραπόστολος (Λουκ. η').

Ἐποχή: Ἔτος 28 μ. Χ.

Ὁλόκληρον τὴν τριετίαν, καθ' ἣν εἰργάσθη ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, κατηνάλωσεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς ἀγαθοεργίας. Ἦτο ἱεραπόστοστολος ἀκούραστος, θυσιάζων καὶ ἄνεσιν καὶ ὑγίειαν καὶ ἀνάπαυσιν καὶ κοσμικὰ ἀγαθά, ἵνα φέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς ἐπήκοον τῶν ἀνθρώπων. «Ἐμὸν φαγητὸν εἶναι τὸ νὰ πράττω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ νὰ τελειώσω τὸ ἔργον Αὐτοῦ» (Ἰωάν. δ'. 34).

Εἰς τὸ προκείμενον κεφάλαιον τὸν βλέπομεν: α) Περιερχόμενον πᾶσαν πόλιν καὶ κώμην καὶ κηρύττοντα τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας. Μὲ τὰς θαυμασίας παραβολάς του ἐνετύπωνε τὰς ὑψηλάς του διδασκαλίας εἰς τὰς καρδίας των ἀνθρώπων. β) Κυριαρχοῦντα τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ τῶν δαιμόνων. γ) Θεραπεύοντα καὶ εὐεργετοῦντα. Ἀληθῶς ὁ Κύριος ἡμῶν ἦτο ὁ μέγας Ἱεραπόστολος, ὁ αἰώνιος καὶ τέλειος τύπος πρὸς μίμησιν ἐκ μέρους ὅλων, ὅσοι θέλουν νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

Κυριακή, 27 Νοεμβρίου.

Ὁ Ἰησοῦς ἐξαποστέλλει τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς ἱεραποστόλους (Λουκ. θ'—ι. 24).

Ἐποχή: 29 μ. Χρ.

Τὸ μάθημα τοῦτο εἶναι πλῆρες ἀπὸ γεγονότα σπουδαῖα καὶ διδακτικὰ ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἡ Μεταμόρφωσίς Του, καὶ ἡ ἐμφάνισίς Του περιπατοῦντος ἐπὶ τῆς θαλάσσης Τιβεριάδος, ἦσαν ἐκδηλώσεις τῆς θείας Του δυνάμεως, πρὸς φωτισμὸν καὶ στήριξιν τῶν μαθητῶν Του. Ἡ θρέψις τῶν 5000 μὲ ὀλίγους ἄρτους καὶ ὀψάρια, τὸ ἐπεισόδιον μὲ τὴν Συροφοίνισσαν μητέρα καὶ ἡ θεραπεία τόσων πασχόντων καὶ δαιμονιζομένων ἔδειξαν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν μεγάλην φιλάνθρωπον καρδίαν τοῦ Σωτῆρος.

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ μαθήματος εἶναι ἡ ἀποστολὴ πρῶτον τῶν δώδεκα μαθητῶν καὶ ἔπειτα τῶν ἑβδομήκοντα, πρὸς κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς σωτηρίας πρὸς τὸν λαὸν Ἰσραήλ. Καὶ αἱ ὁδηγίαι, τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Διδάσκαλος πρὸς τοὺς πρώτους τούτους ἱεραποστόλους τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι ὁ κανονισμός, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἐὰν ὅλοι, ὅσοι ἐζήτησαν ἔκτοτε νὰ ἐξαπλώσουν τὸν Χριστιανισμόν, ἠκολούθουν τὰς ὁδαγίας ταύτας, ὁ κόσμος ὁλόκληρος θὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ προσέλθει εἰς τὸν Χριστόν.

Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Παραίνεσις πρὸς Χριστιανοὺς γονεῖς.

Ὦ Χριστιανοὶ γονεῖς! Τοῦτο εἶναι ζήτημα ἄξιον τῆς προσοχῆς ὅλων σας· διότι ὑπάρχει μεγάλη καὶ αὔξουσα ἀδιαφορία μεταξὺ τῶν παιδίων, ἀκόμη καὶ εἰς οἰκογενείας ὅπου ὁμολογεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, τοῦτο πρέπει νὰ μᾶς ταπεινώσῃ καὶ νὰ μᾶς παρακινήσῃ νὰ ἐξετάσωμεν ἑαυτούς. Εἶναι λυπηρὸν νὰ βλέπῃ κανεὶς μικρὰ παιδία νὰ μὴ συγκινῶνται, ὅταν ἀκούουν τί ὑπέφερεν ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς δυστυχεῖς καὶ χαμένους ἁμαρτωλούς. Παρατηρεῖται ἔλλειψις σοβαρότητος εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ περισσότερα παιδία γρήγορα θέτουν κατὰ μέρος πᾶν ὅ,τι σοβαρόν. Διατὶ τόση ἀδιαφορία τώρα εἰς τοὺς κακοὺς αὐτοὺς καιρούς;

Ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν πολλά, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνθαρρύνουν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐργάζεται διὰ τοῦ Πνεύματός του καὶ εἰς τὰς ψυχάς τῶν μικρῶν παιδίων, ἐὰν αὐτὰ ἀνατρέφωνται εἰς τὴν καλὴν καὶ ὀρθὴν ὁδόν· καὶ τοὺς γονεῖς καὶ ἄλλους, ὅσοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν μικρῶν, πρέπει νὰ ἐνθαρρύνῃ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θείου Λόγου:

« Δίδαξον τὸ παιδίον ἐν ἀρχῇ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, καὶ δὲν θέλει ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτῆς, οὐδὲ ὅταν γηράσῃ» (Παροιμ. η΄. 6).

Ὑπάρχουν πολλοί, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη τὰ παιδία ἀνατραφοῦν ὅπως πρέπει, πάλιν πολλὰ ἐξ αὐτῶν θὰ παρακτραποῦν, ἀλλὰ θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ὅταν γηράσουν. Ἀλλὰ τὸ νόημα τῆς Γραφῆς εἶναι ὅτι, ἐὰν ἀνατραφοῦν κατὰ Θεὸν καθ' ὁλοκληρίαν, δυνάμεθα ἐν προσευχῇ καὶ πίστει νὰ ἀναμένωμεν ὅτι θὰ σωθοῦν καὶ θὰ προφυλαχθοῦν, ὥστε νὰ μὴ παρεκτραποῦν. Ὑπάρχει μεγάλη παρηγορία εἰς τὸ ἐδάφιον Α΄. Τιμ. β΄. 15 διὰ τοὺς γονεῖς, οἵτινες διαμένουσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης. Πολὺ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος.

Εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον α΄. 6. ἀναγινώσκομεν ὅτι οἱ γονεῖς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἦσαν ἀμφότεροι δίκαιοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, περιπατοῦντες εἰς ὅλα τὰ διατάγματα Αὐτοῦ καὶ ἦσαν ἄμεμπτοι. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ πατήρ του, ἡ μήτηρ του καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦσαν πλήρης Πνεύματος Ἁγίου. Ἂν καὶ ἡ περίπτωσις αὐτοῦ ἦτο ἐξαιρετική, ὅμως ταῦτα ἐγράφησαν βεβαίως ὅπως ἐνθαρρύνουν τοὺς Χριστιανούς γονεῖς νὰ προσέχουν νὰ διατηροῦν τοὺς οἴκους αὐτῶν εἰς τὴν εὐσέβειαν, ὥστε τὰ παιδία των νὰ μάθουν νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ σέβωνται τὴν Θείαν ἀλήθειαν. Ἀναγινώσκομεν περὶ τοῦ Τιμοθέου ὅτι ἀπὸ βρέφος ἐγνώριζε τὰ Ἱερὰ Γράμματα Β΄. (Τιμ. γ΄. 15) καὶ ὅτι εἶχεν ἀνυπόκριτον πίστιν, ὡς ἡ μήτηρ του καὶ ὁ πατήρ του. Ὅσοι δὲ ἀποκτοῦν τὴν σωτηρίαν κατὰ τὴν μικράν των ἡλικίαν, εὑρίσκουν ἀκόμη πολυτιμωτέρους τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν περὶ τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς Αὐτὸν (Μάρκ. θ΄. 42). Πόσον ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ προσέχωμεν μήπως ἐμποδίσωμεν ἔστω καὶ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων!

Ἐπίσης οἱ λόγοι τῆς Ἄννης πόσον δύνναται νὰ βοηθήσουν τὰς Χριστιανὰς μητέρας: «Περὶ τοῦ παιδίου τούτου ἐδεόμην· καὶ ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς ἐμὲ τὴν αἴτησίν μου, τὴν ὁποίαν ᾔτησα παρ' Αὐτοῦ». Καὶ ἀκολούθως προσθέτει: «Ὅθεν καὶ ἐγὼ ἐδάνεισα αὐτὸ εἰς τὸν Κύριον· πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ θέλει εἶσθαι δανεισμένος εἰς τὸν Κύριον (Σαμ. Α΄. α΄. 27,28). Εἴθε νὰ ὑπῆρχον εἰς τὸ ἔθνος μας πολλαὶ μητέρες τοιαῦται, ὁποία ἦτο ἡ Ἄννα, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς πολλῆς ἀνομίας καὶ τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς ἀπειθείας.

*Παιδία ἀνατρεφόμενα θετικῶς καὶ μὲ τὴν ἁπλότητα τοῦ Εὐαγγελίου διὰ νὰ εἶναι τέκνα τοῦ **Κυρίου** θὰ εὐλογηθοῦν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν παιδικήν των ἡλικίαν. Ἐπανηλειμμένως ὁ Σαμουὴλ ἀναφέρεται ὡς παιδίον· ὡς παιδίον ὑπηρέτει τὸν Κύριον, καὶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἦτο δεδανεισμένος **εἰς τὸν Κύριον** καὶ ἐμεγάλωσεν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· (Σαμ. Α΄. β΄. 11, 18, 20, 4).*

Παιδία ἀναφερόμενα ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἔχουν πᾶσαν πιθανότητα ὅτι θὰ σωθοῦν καὶ δὲν θὰ μεγαλώνουν «ἀδιάφορα» πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ ἐμβάλῃ εἰς τοὺς γονεῖς των προθυμίαν νὰ ἐξετάσουν αὐστηρῶς ἑαυτοὺς καὶ νὰ ἀποβάλουν πᾶν ὅ,τι εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των, ὥστε Αὐτὸς ἀποκρινόμενος εἰς τὰς ἐνθέρμους των προσευχάς, νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτοὺς οἴκους εὐσεβεῖς καὶ τέκνα σεσωσμένα πρὸς δόξαν Αὐτοῦ!

(Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ) *Ξ. Π. Μ.*

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ὁ κόσμος σήμερον ἀγωνιᾷ καὶ ταράσσεται διὰ τὴν οἰκονομικὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐργασίας. Ἡ βιομηχανία πολλῶν χωρῶν πάσχει. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν, τὰ δύο πλουσιώτατα ἔθνη, ὑπάρχουν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων χωρὶς ἐργασίαν. Ὁ σοσιαλισμὸς καὶ ὁ Μπολσεβικισμὸς προσπαθοῦν νὰ κερδίσουν τὸν ἐργατικὸν κόσμον, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν οἰκονομικὴν αὐτὴν στενοχωρίαν τοῦ κόσμου καὶ παριστάνοντες ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη ὀφείλεται εἰς τοὺς κεφαλαιοκράτας καὶ εἰς τὴν τυραννίαν τῶν ἀστικῶν τάξεων. Τοῦτο εἶναι ἴσως ἀληθὲς ἐν μέρει, ἀλλὰ μόνον ἐν μέρει· διότι τὸ κακὸν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα πολλῶν αἰτίων.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλομεν ἐδῶ νὰ τονίσωμεν, εἶναι ὅτι οὔτε ὁ Μπολσεβικισμὸς οὔτε ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσουν μίαν ριζικὴν θεραπείαν τῆς καταστάσεως. Ὁ Μπολσεβικισμὸς ἐφηρμόσθη εἰς τὴν Ρωσσίαν χωρὶς νὰ ἔχῃ κανένα ἀντίπαλον· καὶ μετὰ πέντε ἐτῶν ἐφαρμογὴν ἡ Ρωσσία εὑρίσκεται εἰς πλήρη ἀναρχίαν καὶ κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀποσύνθεσιν. Ὁ σοσιαλισμὸς ἐπίσης ἀκολουθεῖ

μερικὰς ἐσφαλμένας θεωρίας, αἱ ὁποῖαι ποτὲ δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ νὰ ἐπιτύχουν, διότι θέλει διὰ νόμων νὰ διορθώση τὴν ἀνθρωπότητα, χωρὶς νὰ ζητήση πρῶτον νὰ τὴν ἀναπλάση ἠθικῶς καὶ νὰ τὴν μορφώση πνευματικῶς.

Μόνος ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμὸς δύναται νὰ ἀναγεννήση τὸν δυστυχῆ αὐτὸν κόσμον, καὶ νὰ καταργήση ὅλα τὰ κακά, τὰ ὁποῖα τὸν μαστίζουν. Καὶ τὴν πεποίθησιν αὐτὴν διετύπωσαν τελευταίως πολλοὶ ἔγκριτοι ἄνδρες, ἀσχολούμενοι μὲ τὰ ἐργατικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα.

Ὁ Δαβὶδ Καρνέγη, μέλος τῆς Ἀγγλικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Βιομηχανικῶν ζητημάτων, εἶπεν ἐσχάτως εἰς μίαν μεγάλην συνέλευσιν· «Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι κάθε ἐργατικὸν πρόβλημα δύναται νὰ λυθῇ, ἐὰν ἐφαρμοσθοῦν εἰς αὐτὸ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἔργον τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἀσκήσουν τὴν ἐπιρροήν των καὶ μὲ τοὺς ἐργάτας καὶ μὲ τοὺς ἐργοδότας.»

Ὁ κ. Ρ. Βάβσων, πρόεδρος μιᾶς Βιομηχανικῆς Ἑνώσεως ἐν Σκωτίᾳ, εἰς τὴν αὐτὴν συνέλευσιν εἶπε· «Μόνον ἐὰν εἰσχωρήση περισσότερον ἡ θρησκεία εἰς τὰς καρδίας καὶ τῶν κεφαλαιούχων καὶ τῶν ἐργατῶν, ἠμποροῦν νὰ λυθοῦν τὰ ἐργατικὰ προβλήματα.»

Ὁ κ. Οὐάλς, Ἐπίτροπος τῆς Συνδιαλλαγῆς εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Ὑπουργεῖον τῆς Ἐργασίας εἶπε· «Πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ καλλιεργήσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον εἰς τὰς καρδίας μας, ἂν θέλωμεν νὰ ἴδωμεν τὴν βιομηχανίαν μας νὰ εὐημερήση.»

Πέρυσι μία συνέλευσις τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐργατικῶν σωματείων τῆς πολιτείας Ὀχίο τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἐψήφισε τὸ ἑξῆς ψήφισμα:

«1ον. Ὁμοφώνως διακηρύττομεν ὅτι αἱ διδασκαλίαι τοῦ Χριστοῦ ἀποτελοῦν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐμποροῦν νὰ ἀσπασθοῦν.

2ον. Πιστεύομεν ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦτο δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ὅλα τὰ ἐργατικὰ προβλήματα, καὶ ὅτι μόνον διὰ τοῦ προγράμματος τούτου δύνανται νὰ λυθοῦν αἰσίως τὰ ἐργατικὰ προβλήματα.

3ον. Δηλοῦμεν ὅτι θὰ συνεργασθῶμεν ἐκθύμως μὲ ὅλους, ὅσοι θέλουν νὰ συμπράξουν μαζύ μας, ὅπως ἐφαρμοσθῇ τὸ πρόγραμμα τοῦτο εἰς τὴν πολιτείαν Ὀχίο.

4ον. Ἐκλέγομεν τριμελῆ ἐπιτροπήν, ὅπως ἐπεξεργασθῇ καὶ καταστρώση τὸ σχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐργασθῶμεν πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην».

Ὁ σκεπτόμενος κόσμος ἀρχίζει νὰ βλέπη τὸ μεγαλεῖον τοῦ πράου καὶ θείου Ναζωραίου, ὅστις ἐλάλησε καὶ ἔζησεν, ὅπως οὐδεὶς ἄλλος πρὸ Αὐτοῦ ἢ μετ' Αὐτόν. Ἀρχίζει νὰ ἐννοῇ ὅτι τὸ σύστημα τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἀπείρως ἀνώτερον πάσης ἄλλης φιλοσοφίας ἢ συστήματος. Καὶ τὸ σύστημα τοῦ Ἰησοῦ συνοψίζεται εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις: «Ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον».

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐπηκολούθησεν ἡ τραγῳδία τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης. Τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Δύσεως — Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ἰταλία — ἐξέδωκαν ἀπόφασιν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἀνατολικὴ Θρᾴκη μέχρι τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ ἔπρεπε νὰ ἐκκενωθῇ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀπάνθρωπον, ὅσον καὶ ἄδικον, ταύτην ἀπόφασιν. Ἀπάνθρωπον καὶ ἄδικον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τῆς Θρᾴκης, οὐχὶ ὅμως ἄδικον ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Διότι ἡ Ἑλλάς, ὡς ἐπίσημον κράτος καὶ ὡς ἔθνος, εἶχε μόνη της προκαλέσει τὴν ἀπόφασιν ταύτην διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου, 1920, διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου παρὰ τὰς δεδηλωμένας διαθέσεις τῶν Συμμάχων καὶ διὰ τῆς μωρᾶς καὶ ἀσυνέτου πολιτικῆς τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν, οἵτινες ἐκυβέρνησαν ἔκτοτε τὴν χώραν. Διοίκησις φαῦλος καὶ τρομοκρατικὴ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, διοίκησις ἀσυνείδητος ἐν τῷ στρατῷ, θυσία τῶν ὑψίστων συμφερόντων τοῦ ἔθνους χάριν ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου, σπατάλη ἀφάνταστος τοῦ δημοσίου χρήματος χάριν τῆς φατρίας καὶ μόνης τῆς φατρίας, τυχοδιωκτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, μωρὰ καὶ παλίμβουλος διαχείρισις τῶν διπλωματικῶν ζητημάτων τῆς χώρας, πρωτοφανὴς ἀνειλικρίνεια ἀπέναντι τοῦ λαοῦ — τοιαῦτα ἦσαν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ καθεστῶτος, ὅπερ ἤγαγε μοιραίως τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὸ βάραθρον, εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον κατάκειται.

Ἐπὶ τέλους τὸ ποτήριον τῆς Θείας ὀργῆς ὑπερεχείλισεν.

Ἡ τιμωρία ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ ἔγκλημα· τὸ μόνον παράπονον, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν εἶναι ὅτι μαζὺ μὲ τοὺς ἐνόχους ἐπλήγησαν καὶ οἱ ἀθῷοι.

Ἐπὶ τέλους τὸ ἔθνος συνῆλθεν εἰς ἑαυτό. Μία στρατιωτικὴ ἐπανάστασις ἐσάρωσε τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς συνενόχους αὐτοῦ πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ κατέλυσε τὸ ἁμαρτωλὸν αὐτὸ καθεστώς. Μολονότι δὲ δὲν προέλαβε τὴν ἀπώλειαν τῆς Α. Θρᾴκης, φαίνεται ὅτι κατώρθωσε νὰ προλάβῃ ἄλλας ἔτι μεγαλητέρας καταστροφάς. Διότι εἶναι βέβαιον ὅτι, ἂν δὲν ἐγίνετο ἡ Ἐπανάστασις τῆς 13 Σεπτεμβρίου, καὶ ἡ Δυτικὴ Θρᾴκη καὶ αὐτὴ ἡ Μακεδονία θὰ ἐκινδύνευον νὰ ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, καὶ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος νὰ μετατεθοῦν εἰς τὸν Ἁλιάκμονα ποταμόν.

Ἡ Ἐπανάστασις, τεθεῖσα ὑπεράνω τῶν κομμάτων, ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ Ἔθνος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωφροσύνης καὶ τοῦ καθήκοντος. Διὰ τοῦτο συνέλαβε καὶ πρόκειται νὰ δικάσῃ τοὺς τέως ὑπευθύνους κυβερνῆτας τῆς χώρας ὡς αἰτίους καὶ πρωτεργάτας τῶν ἐθνικῶν συμφορῶν. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τιμωρηθοῦν, ἂν ἀποδειχθῇ ἐπὶ δικαστηρίου ἡ ἐνοχή των, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς σωτήριον παράδειγμα εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ μέλλον, διδάσκον αὐτοὺς ὅτι ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν δὲν εἶναι λέξις κενὴ καὶ ὅτι οὐδεὶς πολιτικὸς δύναται ἀτιμωρητεὶ νὰ προσφέρεται ὡς ὄργανον ἐθνοκτόνου πολιτικῆς, ὑπολογίζων ἐπὶ τῆς προστασίας τοῦ Στέμματος ἢ τῆς ἐπιπολαιότητος τοῦ λαοῦ.

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος εἶναι σήμερον οἰκτρά. Εὑρίσκεται εἰς τὸ χεῖλος τῆς χρεωκοπίας, μὴ δυναμένη νὰ καλύψῃ καὶ τὰς προχειροτέρας της ἀνάγκας. Κατακλύζεται ὑπὸ ἑνὸς ἑκατομμυρίου προσφύγων, οἵτινες θὰ ἀπέθνησκον ἐκ πείνης, λοιμοῦ καὶ γυμνότητος, ἂν δὲν ἔσπευδεν ἡ ξένη φιλανθρωπία εἰς βοήθειαν αὐτῶν. Ἡ μὲν ἀκρίβεια τῆς ζωῆς αὐξάνει καθ' ἡμέραν, τὸ δὲ ἐμπόριον καὶ αἱ ἐργασίαι ἐλαττώ-

νονται, διότι ἡ ἀγγλικὴ λίρα ἀνῆλθεν εἰς 300 δρ. Ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ τὸ γόητρον τοῦ 1920 ἐξέπεσεν εἰς τὴν παγκόσμιον ἐκτίμησιν καὶ ὑπ' οὐδενὸς πλέον λογαριάζεται διεθνῶς.

Οὐδέποτε ἔθνος ἐδοκιμάσθη τραγικώτερον διὰ τὰ ἴδιά του λάθη. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ καταφερώμεθα κατὰ τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ ἀνομολογήσωμεν τὰ λάθη μας καὶ νὰ σκεφθῶμεν πῶς δυνάμεθα νὰ ἀνορθώσωμεν τὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα βλέπομεν τριγύρω μας. Πρέπει πρωτίστως νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς ὅτι εὑρισκόμεθα εἰς τὴν μεγίστην κρίσιν, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισέ ποτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα αὐτοῦ ἱστορίαν, καὶ ὅτι ἀπὸ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς ἐξαρτᾶται ἡ ὕπαρξις τῆς Ἑλλάδος. Ἀναλόγως τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν ἐκείνων, θὰ ἀποφασισθῇ ἂν ἡ Ἑλλὰς πρόκειται νὰ ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν της θέσιν ἢ νὰ καταστραφῇ καὶ νὰ διαμελισθῇ. Ἡ Ἐπανάστασις δὲν ἔσωσε καὶ οὔτε ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν χώραν ὁριστικῶς· ἁπλῶς ἔδωκε καιρὸν καὶ ἐλευθερίαν καὶ ἐνθάρρυνσιν εἰς τὰ ὑγιᾶ στοιχεῖα τοῦ Ἔθνους νὰ συνέλθουν καὶ νὰ θέσουν τὰς βάσεις νέας ἐθνικῆς ζωῆς σώφρονος, ἐντίμου καὶ εὐτυχοῦς. Ἡ Ἐπανάστασις ἐκαθάρισε μόνον τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καλεῖται ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἐργασθῇ μόνος του διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου ἐθνικοῦ οἰκοδομήματας.

Εἰς προηγούμενα φύλλα τοῦ «Ἀστέρος» ἐξεθέσαμεν τὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανοῦ ὡς πολίτου. Καὶ νομίζομεν ὅτι ἐκεῖ ἀρκετὰ πειστικῶς ἐτονίσαμεν ὅτι ἕνας ἐλεύθερος λαὸς εἶναι κύριος τῶν ἰδίων του τυχῶν, διότι αὐτὸς ἐκλέγει τοὺς κυβερνῆτάς του, καὶ ὅτι πᾶσα προσπάθεια πρὸς διόρθωσιν τῆς ἀξιοθρηνήτου μας καταστάσεως πρέπει νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ λαοῦ. Καὶ ὑπεδείξαμεν ὅτι τὸ πρώτιστον βῆμα μιᾶς τοιαύτης προσπαθείας εἶναι ἡ ἐκλογὴ ἠθικῶν καὶ δραστηρίων κυβερνητῶν. Τὸ δεύτερον βῆμα εἶναι ἡ ἀπόλυτος ὑπακοὴ ὅλων τῶν πολιτῶν καὶ ὅλων τῶν κομμάτων εἰς τοὺς νόμους. Καὶ τὸ τρίτον εἶναι ἡ καθυπόταξις ὅλων τῶν προσωπικῶν, τοπικῶν καὶ κομματικῶν συμφερόντων εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον, εἰς τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος.

ΣΤΗΛΗ ΙΕΡΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Τ. Τ. 901 α. τῇ 30ῃ Ἰουλίου 1932

Ἀξιότιμε κ. Συντάκτα τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς»,

Παρακαλῶ ὅπως ἐξηγήσητε εἰς τὴν στήλην τῶν «Γραφικῶν Ἀποριῶν» τὸ τοῦ Λουκᾶ κβ'· 36 ὅπου λέγει «... καὶ ὅστις δὲν ἔχει ἂς πωλήσῃ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἂς ἀγοράσῃ μάχαιραν: Εἰς τὸ 38 ἐδ. πάλιν λέγει· «Κύριε, Ἰδοὺ δύο μάχαιραι.» Ὁ δὲ εἶπεν «ἱκανὸν εἶναι».

Στρατιώτης ***Κ. Καραδξόπουλος.***

Ἡ ἀνωτέρω ἀπορία δὲν εἶναι μόνον διὰ τὸν ἐρωτῶντα, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἀναγινώσκοντας τὴν Γραφὴν μία σοβαρὰ ἀπορία. Καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται νὰ ἔρχηται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Ματθ. Ε'. 39: «ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω, Μὰ μὴ ἀντισταθῆτε πρὸς τὸν πονηρόν· ἀλλ' ὅστις σὲ ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην». Πῶς συμβαίνει, ὥστε ὁ Χριστὸς ὅστις διέταξε νὰ μὴ ἀντισταθῇ τις ποσῶς εἰς τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον, συμβουλεύει πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου του ζωῆς νὰ πωλήσωσι τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ ν' ἀγοράσωσι μα-

χαίρας οἱ μὴ ἔχοντες; Καὶ ἀκόμη περίεργον ὅτι ὅταν τῷ εἶπον, «Ἰδού, ἐδῶ δύο μάχαιραι, «ἀπήντησεν,» ἱκανὸν εἶναι,

Ὁ Χριστός εἶναι φανερὸν ὅτι μετεχειρίσθη ἐδῶ μεταφορικὴν γλῶσσαν· ὅτι ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ ἀπέδωκαν εἰς τὴν λέξιν «μάχαιρα» καὶ ἐκείνη ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὴν μετεχειρίσθη ὁ Χριστὸς διέφερον πολύ.

Ἡ λέξις μάχαιρα σημαίνει **χωρισμὸν** *Ματθ. ι΄. 34—35· «δὲν ἦλθον νὰ βάλω εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν, διότι ἦλθον νὰ διαχωρίσω· κτλ.» Ἔπειτα σημαίνει* **καταστροφὴν** *Ἡσ. α.΄ 20· «Ἐὰν ὅμως δὲν θέλητε καὶ ἀποστατήσητε, θέλετε κατασφαγῆ ὑπὸ μαχαίρας.»*

Ἔπειτα σημαίνει **ἐξουσίαν**, *ὡς τὸ ἔλβλημα αὐτῆς· «Διότι δὲν φορεῖ ματαίως τὴν μάχαιραν (Ρωμ, ιγ΄ 3). Ἐντεῦθεν δὲ πηγάζει ἡ ἔννοια τῆς ὑπερασπίσεως. Ἐκ τῶν τελευταίων λόγων τοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ Λουκ. κβ΄. 38 καταφαίνεται ὅτι ὁ Χριστός, ὅταν εἶπεν «ἱκανὸν εἶναι», ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι δὲν ἠνόησαν τὸ τί ἤθελε νὰ εἴπῃ. Ὁ Χριστὸς τοῖς εἶπεν : «Ὅταν σᾶς ἔστειλα νὰ κηρύξητε τὸ εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας, σᾶς ἐσύστησα νὰ μὴ πάρητε τίποτε μαζύ σας· ἀλλὰ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὰ πράγματα ἀλλάζουν. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἀρχίζει ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους· ὁ ἀγὼν τῆς ὑπερασπίσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Χριστιανοῦ πρὸ πάντων, ὡς ἔχοντος ἴσα δικαιώματα ἀπέναντι τοῦ νόμου, ὅπως καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι.» Δὲν διέταξεν ὁ Χριστὸς οὔτε ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἐξουσίας, οὔτε καταστροφὴν τῆς νομίμου ἐξουσίας ἀλλ' ἁπλῶς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν ἐντὸς τῶν νενομισμένων ὁρίων. Οἱ μαθηταὶ ἐνόμισαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μάχης κατὰ τῶν ἐναντίων καὶ εἶπον· «Ἰδού, ἐδῶ δύο μάχαιραι»· ὁ Χριστὸς λέγει «Δὲν μὲ ἐννοήσατε· ἀρκεῖ, παύω πᾶσαν περαιτέρω συζήτησιν.»*

Ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπενόει τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Χριστιανοῦ ἐντὸς τῶν νενομισμένων ὁρίων καταφαίνεται εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅστις, ἀφοῦ ἐδάρη ἐν Φιλίπποις καὶ τὴν ἑπομένην ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ διὰ νὰ τὸν ἀπολύσουν, εἶπεν· «Ἀφοῦ ἔδειραν ἡμᾶς δημοσίᾳ χωρὶς νὰ καταδικασθῶμεν, ἀνθρώπους Ρωμαίους ὄντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν, καὶ τώρα μᾶς ἐκβάλλουσιν;» (Πραξ. ις΄ 37). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Χριστοῦ εἰπόντος «ἐάν τις σὲ ῥαπίσῃ ἐπὶ τῆς μιᾶς σιαγόνος, στρέψον εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην», ὅταν ὁ ἴδιος ἐδάρη ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιερέως ὑπό τινος, ἀντὶ νὰ στρέψῃ καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα διεμαρτυρήθη ἐντονώτατα εἰπὼν πρὸς τὸν δείραντα αὐτόν· «Ἐὰν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· ἂν δὲ καλῶς, τὶ μὲ δέρεις ;» (Ἰωάν. ιη΄. 23). Οὕτως ὑπέδειξεν ὁ Χριστὸς ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων, ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας πρέπει ὁ Χριστιανὸς νὰ στρέψῃ καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα καὶ ἄλλαι περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ εἴπῃ ὅ,τι εἶπεν Αὐτὸς ὁ ἴδιος πρὸς τὸν δείραντα Αὐτόν, ὑπερασπιζόμενος τὸ δίκαιον· «ἐὰν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, ἐὰν δὲ καλῶς, τί μὲ δέρεις ;»

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι πρέπει, ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἑρμηνείᾳ τῆς Γραφῆς, νὰ συγκεντρώνωμεν πάντα τὰ σχετικὰ χωρία καὶ τότε θὰ ἴδωμεν ὅτι πολλαὶ διχογνωμίαι μεταξὺ τῶν διαφόρων μελετητῶν τῆς Γραφῆς θὰ ἐκλείψωσι, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προέρχονται ἐκ μονομεροῦς ἐρεύνης καὶ πλημμελοῦς ἐκτιμήσεως τῶν διαφόρων χωρίων τῆς Γραφῆς.

Π. Γ. Δ.